

23. Ässärykmentti

Hämeentien varrella vastaasi tulee kappale Suomen sotahistoriaa. Ruskeaan tiiliseinään kiinnitetty pieni muistolaatta saattaa helposti jäädä huomaamatta, mutta tarkkaavaisuus palkitaan.

Laatta kuuluu Ässä-rykmenttinä tunnetulle jalkaväkirykmentti 26:lle, joka perustettiin Arabian tehtaan alueella 17.6.1941. Tasan 60 vuotta myöhemmin Kaartin jääkäriykmentti - Ässä-rykmentin perinnetoimikunta naulasivat muistolaatan seinään rykmentin miesten muistoa kunnioittamaan.

Talvisodassa helsinkiläisistä miehistä muodostettiin Ässärykmentti eli ns. Sörkän rykmentti (jalkaväkirykmentti 11). Jatkosodassa jalkaväkirykmentti 26 eli niin sanottu Ässä-rykmentti oli 12. Divisioonan yksikkö. Rykmentti oli taustaltaan työväenluokkainen, mutta taisteli urheasti kommunistista Neuvostoliittoa vastaan.

Jalkaväkirykmentti 26:n upseerit kutsuttiin palvelukseen 16. ja 17. kesäkuuta ja sen aliupseerit sekä miehistö 18. kesäkuuta 1941 alkaen. Joukkojen kokoontumispaikkoja olivat: Arabian tehtaat (Rykmentin esikunta, 13 ja 14 komppania sekä kolonna), Viikin latokartano (I Pataljoona), Sofianlehdon lastenkoti (II Pataljoona) sekä Käpylän kansakoulu (III Pataljoona). Perustamisen yhteydessä joukkojen saapumiselle aiheuttivat ongelmia monien kesälomat, joiden vuoksi kutsukortit eivät tavoittaneet kaikkia. Kaluston määrä ja laatu olivat kuitenkin riittävä.

Rykmentin sotatie kulki Helsingistä Suokumaalta Säiniölle ja Petroskoin tieltä Karhumäkeen. Petroskoissa rykmentti osallistui sen valtauksen johtaneisiin taisteluihin. Petroskoin jälkeen seurasi Karhumäen valtaus, jonka jälkeen miehet kieltäytyivät siirtymästä rintamavastuuseen muualle.

Kallion *Alli Tryggin* puistoon pystytettiin talvisodan Ässärykmentin muistomerkki 13.10.1940, ja Kalliossa sijaitsee myös *Ässärinne*-niminen katu.

24. Arabianmäenpuisto

Arabianmäenpuisto on Arabian tehtaiden isännöitsijöiden huvilapuutarhoista muutettu puistoksi 1999. Puistossa on mm. koivuja ja hedelmäpuita. Metallinen taideteos on Anu Kiiskisen *Nocturnal*. Puiston laidassa seisovat "isännöitsijän villat", tehtaanjohtajienkin asuintoina

toimineet asuinrakennukset. Villojen vierestä löytyy Artova ry:n hallinnoima palsta-alue maakellareineen. Syreenit kukkivat istuskelupaikkojen ympärillä.

Arabianmäen puisto

Puiston kunnostussuunnitelman on tehnyt maisema-arkkitehti Marja Mikkola. Puistossa säilytettiin vanhat käytävälinit ja vanhoja puistopuita, esimerkiksi tammia ja lehtikuusia. Vanhat tenniskentät saivat mennä. Puistoon perustettiin "hedelmätarha", jossa kasvaa esimerkiksi päärynöitä, rusokirsikoita, imeläkirsikoita ja hapankirsikkalajikkeita. Uusiksi puistopuiksi valittiin koivut symboloimaan suomalaisuutta. Puiston moderni elementti on ympäristötaideteos *Nocturnal*, jonka on suunnitellut Anu Kiiskinen. Sen harmaateräksiset pylväät kiinnittyvät toisiinsa yläosiensa metallirakenteista. Pylväät ovat 7,5 metriä korkeat ja ne toimivat myös valaisimina.

Arabian katufestivaalilla on keväisin toimintaa tässä ns. "kivitorilla". Se on talvisin hyppyreitää rakentavien lumilautailijoiden suosikki. Kivitoria ympäröivää nurmikkoa käytetään paljon tauko- ja piknik-paikkana.

Jos kävelet kesällä Hämeentien reunaa kohti pohjoista, voit haistaa tuoksuvat poppelit. Nämä vanhat puut ovat alppiruusujen reunustamia.

25. Arabianmäen polku

Uusi ja vanha puurakentaminen kohtaavat tällä polulla. Arabian villat, tummasävyiset hirsitalot, on rakennettu 1919 Arabian työntekijöiden asunnoiksi, HOASin perheasunnot vuonna 1999 opiskelijaperheiden kodeiksi. Villat ovat nykyisin yksityisomistuksessa. Siamintiellä HOASin talojen takana näkyy 1923-1925 rakennettuja Uno Mobergin suunnittelemia tyyppitaloja kahdelle perheelle. Arabianmäenpolkua reunustavat pihasyreenit.

Arabian Villat

Vuonna 1919 rakennettiin kuusi uutta rakennusta, joissa kussakin oli kaksi kahden huoneen ja keittiön asuntoa sekä kaksi hellahuonetta ullakkokerroksessa (rakm. F.T. Gessler Helsingin rakennustoimisto Oy). Nämä talot, Arabian villat, ovat vuodesta 1994 olleet yksityisten omistuksessa.

Toukolan alueen tonttien jakamisesta päätti kaupunginvaltuusto vuonna 1920. Alueen rakentaminen oli kiivaimmillaan vuosina 1923-25. Uudet korttelit oli joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta rakennettava mallipiirustusten mukaan. Ne oli tehnyt Uno Moberg. Alueella on yhden ja kahden perheen taloja. Kahden perheen talot on jaettu sekä ylä- ja alakerran huoneistoihin että poikki talon siten, että kummallakin perheellä on oma päätynsä ylä- ja alakertoineen. Puutaloalueelle nousi vain kaksi kivitaloa, nekin matalia ja yleisilmeeseen sopivia. Toukolan pientaloalue on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (Ympäristöministeriön ja Museoviraston selvitys v. 1993).

HOAS Siamintie 3

Rakennusvuosi on 1999 ja talojen suunnittelusta vastaa arkkitehtitoimisto Hirvonen-Huttunen. HOAS (Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö) vuokraa asuntoja pääkaupunkiseudun opiskelijoille. Tavoitteena on, että opiskelijan on mahdollista asua Hoasilla koko perustutkinnon suorittamisen ajan. Erilaisia elämäntilanteita varten Hoas tarjoaa yhteisasumista, yksiöitä ja perheasuntoja. Näissä taloissa on perheasuntoja ja asunnoissa voi asua korkeintaan kolmen vuoden ajan, jotta mahdollisuus asua Siamintiellä voitaisiin tarjota mahdollisimman monelle opiskelijaperheelle.

Toukolan varhaisen pientaloasutuksen historiaa

Nykyisin Arabian katsotaan olevan varsin lähellä Helsingin keskustaa, mutta tehdas perustettiin aikoinaan lähes asumattomalle maaseudulle, jossa kaupunkilaisten kerrotaan käyneen kettujahdissa. Tehtaan oli ensimmäiseksi ryhdyttävä järjestämään työntekijöittensä asunto-oloja. Jo vuonna 1874 tehtaan lähelle valmistui viisi kaksikerroksista puutaloa.

Arabian alueella elämä jatkui tavallaan luontaistaloutena pitkälle 1900-luvun puolelle saakka. Yhteisessä leivinuunissa leivottiin talveksi leivät ja paistettiin pääsiäiseksi mämmit. Yhteisessä pesutuvassa pestiin pyykit ja yhteisistä kaivoista kannettiin vesi. Tehtaalle tuli vesijohto 1920-luvun lopussa, mutta sieltä sai hakea vettä vain työajan jälkeen tai ruokatunnilla. Monella oli lehmiä, sikoja tai siipikarjaa. Maailmansodan puhjettua Arabia osti toistakymmentä lehmää parantaakseen työväkensä ravitsemusta. Pulavuonna 1918 hankittiin yhteisostoina elintarvikkeita ja annettiin tehtaan asukkaille viljelypalstoja.

Huoneistot olivat pitkään asukkailleen ilmaisia, ja korjaukset tehtiin tehtaan kustannuksella. Ne, jotka eivät päässeet asuntoihin, saivat vuokratrahaa. Polttopuut olivat ilmaisia kaikille työntekijöille. Vuonna 1922 asunnoista alettiin periä muodollinen vuokra. Nämä talot purettiin kerrostalojen tieltä 1950-luvulla.

26. "Toukolan kirkko"

Paavalin seurakunta rakennutti arkkitehtitoimisto O. Lekan ja K. Arajärven suunnitteleman "Toukolan työkeskuksen", joka vihittiin käyttöön vuonna 1955. Se palveli Paavalin seurakuntaa vuoteen 2010 asti, yhteensä 56 vuotta.

Rakennuksessa oli monenlaisia tiloja: iso kirkkosali, kerhotiloja, voimistelusalit yläkerrassa ja asuntoja. Rakennuksessa toimii nykyään päiväkotit. Perhe-reliefin rakennuksen seinään on lahjoittanut Oy Arabia Ab ja sen on valmistanut tehtaan suunnittelijana työskennellyt kuvanveistäjä Michael Schilkin.

Toukolan kirkko, seurakuntakeskus, vihittiin käyttöön 13.4.1955. Seurakunta luopui tilasta, koska alueen asutuksen painopiste muuttui. Talossa toimi joinakin

vuosina Helanderin huutokauppa. Seurakunnan perhekerhot olivat suosittuja perheiden kokoontumispaikkoja ennen kuin alueella oli muita palveluntarjoajia.

Rakennuksen massoittelu, rapatut suoralinjaiset julkisivut sekä aukotus edustavat aikakaudelleen tyypillistä rakentamista. Vaikka rakennuksen käyttötarkoitus on vuosien kuluessa muuttunut, ei talossa ole tehty suuria korjauksia eikä muutoksia. Näin rakennus on suhteellisen alkuperäisessä asussaan. Kantakaupungin rakennussuojeluinventoinnin kokonaistarkistuksessa vuosina 1990 - 1991 rakennus on sijoitettu suojeluluokkaan 1 (R, R = rakennustaiteelliset perusteet).

Mikael Schilkinin *Perhe*-reliefissä voi nähdä perheen vapaa-ajan vietossa: isä ja poika, äiti ja tyttäret omilla harrastuksissaan. Keskellä näkyy tehdas ja ylhäällä keskellä kyyhkynen, pyhän hengen vertauskuva, joka voi symbolisesti esittää myös seurakuntaa. Toukolan alueella asui teoksen lahjoittamisaikaan paljon Arabian tehtaan työntekijöitä perheineen.

Hugo Vasara, rakennustoimikunnan puheenjohtaja kertoi talosta ja sen synnystä rakennuksen harjannostajaisissa v. -54: "Tiedämme, että tämä talo sisältää joukon asuntoja. Ne antavat ihmisille suojaa kylmää ja sadetta vasten. Tiedämme, että täällä on askarteluhuoneita lapsille ja harrastetiloja nuorille. Täällä on kauniit voimistelutilat. Tässä voidaan siis toimia ja ahertaa monissa hyvissä asioissa. Mutta näihin elämänvirran pintaporuihin näihin hyviin rientoihin ei tämän talon tarkoitus rajoitu. Sillä tässä on varmasti "Jumalan huone ja taivaan portti." Jo pelkällä olemassaolollaan tulee tämän talon kuuluttaa tuota sanomaa. Kaikille, jotka tässä rakennuksessa oleskelevat tai jotka täällä liikuskelevat, ja toimivat, tulee saattaa selväksi, että Luojallamme on ihmistä varten sekä ajallisen olomme ohjeet että iankaikkista elämää koskeva pelastussuunnitelma."

27. Annalan metsä

Saavutaan Annalan huvilaan kuuluneeseen tammivaltaiseen maisemapuistoon, jonne kauppaneuvos Gustaf Otto Wasenius rakennutti vapaasti polveilevia polkuja ja istutti puita. Nykyisin tammimetsä on rentouttava ulkoilureitti. Siellä kasvaa metsämansikoita, mustikoita ja kielioja, ja kallioilla istuskellen voi kuunnella mustarastaita ja sepelkyyhkysiä. Lenkkipolun varteen on tehty myös voimailupaikka. Siirtolohkareet ovat leikkivien lasten suosiossa.

Jo vuonna 1830 Annalan alueelle oli istutettu yli 400 lehtipuuta, joista osa puistoon. Puistossa kallioalueita on myös peitetty tällöin maamassoilla. Varhaisvaiheessa puistossa oli kaksi puistokäytäväkehää. Ulompi kiersi koko puiston. Sisempi kehä kiersi puiston keskellä olevaa kalliota. Siitä erkani kolme puistokäytävää, joista kaksi yhtyi ulompaan kehään. Puistokäytävien luona oli useita istuskelupaikkoja.

Mestarilaulajat

Suomen Luonto -lehden järjestämässä lintujen laulukilpailussa 2011 ykköspaikan vei mustarastas (*Turdus merula*). Toiseksi äänestettiin viitakerttunen ja jaetulle kolmannelle sijalle ylsivät satakieli ja laulurastas.

Mustarastas on Uudenmaan maakuntalintu. Toukolassa talvehtii useita mustarastaita, ja ne vierailevat lintulaudoilla. Erityistä herkkua ovat lintulautojen omenat. Mustarastaiden laulua kuulee joskus tammikuussakin, korkealta tammien ja koivujen latvasta. Mustarastas sekoitetaan usein kottaraiseen. **Kottarainen** on kuitenkin lyhytperstoisempi ja pienempi. Hyvä tuntomerkki on myös lajien liikkuminen maassa: mustarastas hyppii ja kottarainen kävelee.

Annalan metsän asukkaita ovat myös sepelkyyhkyt. **Sepelkyyhky (*Columba palumbus*)** on Suomen suurin kyyhky. Se on viime vuosikymmeninä siirtynyt metsistä yhä enemmän kaupunkialueille. Sen ääni on kumeaa huhuilua, jota kokematon voi luulla pöllön ääntelyksi. Sitä on kutsuttu joskus myös toukomettiseksi (huhuu toukokuisessa metsässä). Sepelkyyhky värillä on sinertävän harmaa ja sillä on siivissä valkea poikkijuova. Kaula on pitkä ja sen ympärillä on vaalea kaulus, sepel. Perstö on pitkä. Sepelkyyhky on selvästi isompi kuin pulu eli kesykyyhky. Sukupuolet ovat samanväriset. Nuori lintu saa valkoisen kaulaseppelen syksyllä, muutaman kuukauden ikäisenä.

Tiesitkö, että...?

Villikani (*Oryctolagus cuniculus*) on nimensä mukaisesti Suomen luonnossa villinä elävä eurooppalainen kani. Kani on alkujaan kotoisin Espanjan ja Portugalin alueelta. Sieltä se on ihmisen toimesta istutettu lähes kaikkialle maapallolle. Lähes kaikkialla kanista on tullut todella suuri ongelma. Villikani on Suomessa luokiteltu riistaeläimeksi. Lisäksi kani luokitellaan meillä haitalliseksi vieraslajiksi.

Kanin tiedetään olleen Helsingin kaupunkiluonnossa jo ainakin vuodesta 1985 lähtien. Kesykani-karkulaiset elivät aluksi pienellä alueella Kyläsaarella ja Arabianrannassa, eikä niihin kiinnitetty suurempaa huomiota. Kanien elinpaikkana oli joutomaa-alue, jossa ne saivat syödä mm. kompostoituvaa jätettä, eivätkä ne aiheuttaneet erityistä haittaa elinympäristössään.

Levittäytymisestä läheisille alueille on havaintoja 1990-luvun loppupuolelta, kun kaneja nähtiin Itä-Pasilassa. Kaneja yritettiin pyydystää pois, mutta pyyntien epäonnistuttua kanien annettiin jäädä asuinsijoilleen. Ajateltiin, että ankarat talvet tuhoavat kanikannan. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan kanikanta vahvistui vuosien aikana ja karaistui kestämään Suomen talven. Kanien voimakas levittäytyminen uusille elinalueille alkoi 2000-luvun alussa, ja kanit ovat vuosi vuodelta levinneet laajemmalle alueelle. Vuonna 2009 kaneja oli jo enimmäkseen osassa Helsinkiä, ja ne olivat levinneet jo Espooseen, Vantaalle ja Kauniaisiin asti.

Kanivahingot ovat lisääntyneet kanikannan kasvun myötä. Villikanit laiduntavat nurmialueilla sekä syövät pensaita, puita ja muita istutuksia. Talvella kanit

kaluavat puita ja pensaita tyveltä kuorettomiksi, minkä seurauksena kasvit kuolevat tai niitä joudutaan leikkaamaan aiempaa enemmän. Kani kaivaa itselleen pesän tai asuu jonkin rakennuksen tai muun rakenteen alla. Yhdessä pesäyhdyksunnassa asuu yleensä useita kaneja. Pesäluola tai -luolasto on useita metrejä pitkä ja saattaa ulottua useiden metrien syvyydelle. Kanien kaivamisesta voi seurata esim. maakerroksen tai erilaisten rakenteiden romahtaminen tai muistomerkin tai hautakiven kaatuminen. Puistojen ja viheralueiden kanikantaa rajoitetaan Helsingissä metsästyslainsäädännön sallimin keinoin.

Kanit Helsingissä ja kanivahinkojen torjunta, Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2010:6 / Katu- ja puisto-osasto

28. Annalan kallio

Kalliot ovat talvisin mainioita pulkkamäkiä. Korkealta kalliolta näkyy Koskelaan. Helsingin kaupungin liikennelaitoksen Koskelan varikko on rakennettu 1950-luvun alussa. Siellä säilytetään ja huolletaan 2/3 raitiovaunuista. Tieliikenteen melu on reittipisteellä kova. Alhaalla Kustaa Vaasan tiellä ns. päivämelu on enemmän kuin 75 desibeliä, mikä tarkoittaa hyvin korkeaa tieliikenteen melutasoa. Meluaita vähän edempänä Lahdenväylän ja Koskelantien risteyksessä on Sami Rintalan taideteos *Sediment* vuodelta 2008.

Keskimääräinen vuorokausiliikenne Kustaa Vaasan tiellä oli vuonna 2008 44 700 ajoneuvoa vuorokaudessa. Ajoneuvomäärä on varmasti tuosta lukemasta noussut ja tulee nousemaan, koska trendinä on liikenteen määrän kasvu. Erinomainen idea olisi rakentaa paikalle tunneli, koska nykyinen meluntorjunta ei ole riittävää. Tunnelin päälle voisi rakentaa esimerkiksi rakennuksia. Tarkistetut meluselvitykset valmistuivat kesällä 2012 ja ennen toimintasuunnitelmien tekoa halutaan palautetta myös asukkailta. Silloin on mahdollista vaikuttaa!

Sami Rintalan alkuperäisen meluaita-idean mukaan se rakennettaisiin erilaisista kierrätetyistä rakennusmateriaaleista (autonkumista, tiilimurskasta ja betoninpalasista), jolloin vaakasuorat kerrokset kuvaisivat sedimenttejä, historiallisia muistumia inhimillisestä toiminnasta alueella. Toteutuneena muuri koostuu erivärisistä kivimateriaaleista koreissa, ylin kerros kierrätyslasista. Meluaidan vaakasuorat raidat antavat rauhallisen katsetta johdattavan taustan vilkkaaseen liikenneympäristöön. (Tuula Isohanni: *Arabianrannan taide, Taiteellinen yhteistyö vuosina 2000-2010*)

Annalan metsissä tapahtunutta - Historiaa: Annalan kenttä ja Toukolan Teräs

Hugo Nurmio kertoo Toukolan teräksen perustamisesta: "Toukolalaiset pikkupojat pitivät nyrkkeilykilpailut Annalan yläkentällä ja jotkin niistä pikkupojista tunsivat minut, että olin nyrkkeilijä ja kehätuomari, ja he pyysivät minua kehätuomariksi nyrkkeilykilpailuihin. Näissä kilpailuissa pojat olivat

keränneet salaa pääsymaksua ja poliisi oli saanut tietää asiasta. Poliisi tuli luokseni ja sanoi, että mitä tällainen salainen urheilukilpailu. Perustakaa reilusti yksi urheiluseura, sillähän pääsette tästä hommasta."

Syyskuun kuudennen päivän hämärtyvässä illassa vuonna 1932 oli vielä rakenteilla olevan Annalan urheilukentän viereiseen kuusikkoon kokoontunut nelikymmenpäinen miesjoukko - tai jos ryhmää katsoi oikein tarkkaan, näkyi siinä olevan jokunen nainenkin. Joukon eteen asettui puhumaan keskimittaa pitempi, jäntevä ja hoikka noin kolmekymmenvuotias mies. Hän esitti, että kokoontumisen "tarkoituksena olisi paikkakunnalle voimistelu- ja urheiluseuran perustaminen." Seura päätti yksimielisesti liittyä Helsingin piirikunnan kautta Työväen urheiluliittoon. Perustettaessa seurassa oli jäseniä 86, joista naisia 18. Alusta asti Toukolan Teräksessä toimi jalkapallojaosto. 1930-luvulla tärkeitä lajeja olivat myös nyrkkeily ja pyöräily.

29. Annalan perustamiskivi

Annalan huvilan ja sitä ympäröivän puutarhan rakennutti kauppaneuvos G.O Wasenius 1830-luvulla. Huvila sai nimen Villa Anneberg, omistajan vaimon ja korkean kallioisen sijaintinsa mukaan. Villa Annebergin perustamisen muistokivi näkyy vistan, eli suoran näkymän päässä puiston reunassa. Vuonna 1939 huvila-alue puutarhoineen ja peltomaineen siirtyi kaupungille, jonka jälkeen sen maille rakennettiin kerrostaloja ja rakennukset olivat sekalaisessa käytössä. 1990-luvun lopusta lähtien Hyötykasviyhdistys on vastannut Annalan puutarhan alueesta, muu osa on julkista puistoa.

Reitti Annalan kalliolta kohti Annalaa kulkee läpi vanhan tammimetsän, joka tunnelmaltaan ja maisemaltaan muistuttaa Turun Ruissalon tammistoa. Koivukujan risteyksessä näkyy oikealla näkymän päässä **Villa Annebergin perustamisen muistokivi**. Yläpinnaltaan tasaisessa kivessä on teksti "*Anneberg anlagdt af Otto och Anna Wasenius 1826*". Vasemmalla näkyy Annalan huvila-alueen valkoinen päärakennus, Villa Anneberg, joka on rakennettu pääosin 1832. Vuonna 1826 kauppaneuvos Gustaf Otto Wasenius (1789-1852) vuokrasi huutokaupassa Vanhastakaupungista ns. kalastaja Jernmarkin torpan alueen, joka myöhemmin, erityisesti 1830-luvulla, laajennettuna sai nimen Villa Anneberg eli Annala hänen ensimmäisen puolisonsa Anna Charlotta Meisnerin (1805-37) ja korkealla kalliolla olevan sijainnin mukaan.

G.O. Wasenius oli aikansa monialayrittäjä: tupakkatehtailija, Vanhankaupungin myllyn pääosakas, kirja- ja kivipainon omistaja, kirjakauppias, Helsingfors Tidningar-lehden julkaisija, kaupunginvanhimpain puhemies ja merkittävä kunnalliselämän vaikuttaja. Hän rakennutti alueelle kesähuvilan ja innokkaana puutarhaharrastajana loi huvilan ympärille laajat puutarhat, viljelykset ja jalopuuvaltaisen puiston aikansa puutarhaihanteiden mukaan. Annalanmäen pohjoisrinteellä oli viljelyksiä ja itärinteellä oli muotopuutarha hyötykasvitarhoineen päärakennuksen keskiakselille sovitettuna sommitelmana. Muotopuutarhaa täydensi päärakennuksen länsipuolella tammivaltainen

maisemapuisto. Uusia eksoottisia lajeja kuten persialaisia melooneja, turkkilaisia papuja, pomeranssipuita ja amerikkalaista kevättruista kokeiltiin mm. talvipuutarhassa, orangeriassa. Annala on Suomen varhaisimpia kesähuviloita. Helsingiläisistä huviloista se on vanhin ja sen puisto Helsingin toiseksi vanhin. Vanhempaa perua on ainoastaan Kaisaniemi.

Annebergin huvila-alue oli G.O. Waseniuksen perillisillä vähitellen pienentyvänä aina vuoteen 1939, jolloin se siirtyi kaupungin haltuun. Päärakennuksessa oli vuosina 1940-42 Mannerheimin lastensuojeluliiton äiti- ja lapsikoti karjalaisille siirtolaisille ja sen jälkeen se on ollut vuokrattuna asunnoiksi. Muut asuin- ja talousrakennukset sekä pellot vuokrattiin 1940 yksityishenkilölle kauppapuutarhatoimintaa varten. Vuokraajan luovuttua vuonna 1958 vuokraoikeudestaan talousrakennukset otettiin kaupungin käyttöön työhuone- ja varastotiloiksi yli 30 vuodeksi. Asuinhuoneistot menivät kaupungin vuokra-asunnoiksi. Pellot otettiin kaupungin hoitoon. Ne olivat Toukolan Sosiaalidemokraattiselle yhdistykselle viljelyspalstoiksi vuokrattuna vuodesta 1978 lähtien. 1980-luvun lopulta lähtien ne oli kaupungin siirtolapuutarhatoimiston ja vuodesta 1994 Toukola-Vanhakaupunki - yhdistyksen hoidossa. Annalan viljelyspalstat kunnostettiin vuoden 1997 arkeologisten kaivausten jälkeen Hyötykasviyhdistyksen käyttöön. Muotopuutarha, maisemapuisto, orangeria ja entinen asuin- ja karjarakennuksen itäpää kunnostettiin tai rakennettiin kokonaan uudelleen vuosina 1999-2001. Annalan muita rakennuksia on korjattu 1990-luvulla.

Annalan rinteessä omenapuiden alla kukkii toukokuun loppupuolella Helsingissä hyvin harvinainen villiintynyt **narsissiniitty**, joka onnistuttiin säilyttämään kun omenapuut istutettiin 2000-luvulla. Valkoiset runoilijannarsissit ovat ikivanhaa kantaa, jota on istutettu koristekasviksi jo 1600-luvulla. Vanhan narsissiniityn viereen on istutettu parin viime vuoden aikana myös sekoitus erilaisia historiallisia kelta- ja valkokukkaisia narsisseja. Narsissiniitty on näkyvissä vain kukinnan ajan - sitä kannattaa tulla katsomaan toukokuun jälkipuoliskolla. Kukinnan jälkeen alue palautuu niityksi ja narsissien nopeasti lakastuvat lehdet jäävät heinien sekaan.

Vasemmalla ja oikealla näkyvät 1940-luvun kivitalot on rakennettu toisen maailman jälkeen asuntopulan aikana. Sosiaalinen asuntotuotanto (SATO) rakennutti talot kaupungilta vuokratulle, Annalan huvilasta erotetulle, maalle vuosina 1946-48. Arkkitehtinä toimi Ole Gripenberg.

30. Portaat Annalaan

Villa Anneberg ja sen muotopuutarha näyttäytyvät upeimmillaan Hämeentieltä, portaikon suunnasta katsottuna. Pysähdy täällä hetkeksi ja nauti näkymistä. Muotopuutarhan pehmeää väriharmoniaa noudattavat, mutta kokeilevat perennaistutukset on suunniteltu historiallista ympäristöä kunnioittaen. Puutarhan matalassa ruutanalammikossa elää kaloja ympäri vuoden. Tähyile kaloja - vilahtiko vedessä jokin?

Sjöblom-nimi saattaa kuulostaa etäisesti tutulta. Hämeentien varrella valmistettiin suomalaisyrityksen rintaliivejä 1950-luvulta alkaen. Sitten yrityksen nimi on muuttunut Patricia Group Oy:ksi. Matkalla ohitetaan myös Hämeentien upeat tammetsä sekä viikonloppuisin loistavan brunssin tarjoileva bistro Dylan.

Hämeentien varrella kasvaa muutamia hyvin vanhoja tammetsä, joista yksi on valaistu alhaalta päin kohdevalaisimin. Annalan edustalla on lammikko, joka on rakennettu Annalan kunnostuksen yhteydessä vuosituhannen vaihteessa. Se on rakennettu samalle paikalle, jossa sijaitsi Waseniuksen 1830-luvulla rakentama ruutanalammikko. Se täytettiin täytettiin 1800-luvun lopussa. Nykyisessäkin lammikossa on todistettavasti kaloja nykyäänkin, vaikka matala lampi jäätyykin talvella. Kesäisin lammikossa kukkivat vaaleanpunaiset lumpeet.

Kivetty leveä portaikko johtaa Hämeentieltä Villa Annebergille. Akselia ylös huvilalle reunustaa molemmin puolin maisema-arkkitehti **Gretel Hemgårdin** 2000-luvun alussa suunnittelema perennaistutus, joka on suunniteltu historialliseen ympäristöön tietoisesti moderniin, kokeilevaan tyyliin. Pehmeäsävyydessä perennaryhmässä kasvaa mm. paljon heiniä, esimerkiksi näyttävää elefanttiheinää (*Miscanthus sinensis*), jonka silkkisen hienot tähkät kohoavat syksyllä parin metrin korkeudelle. Kokonaisuuden esikuvana on ollut Waseniuksen 1830-luvulla ajan hengen mukaan rakennuttama saksalaistyyppinen muotopuutarha käytävismitteluineen ja pensas- ja kukkaistutuksineen. Waseniusten aikana hyötykasvipuutarhan korttelit ja ruutanalammikko muodostivat osan muotopuutarhan sommitelmasta.

Kiinnitkö huomiota **Sjöblom**-nimeen? Vuodesta 1953 alkaen Sjöblom alkoi valmistaa lisenssillä amerikkalaisia *Peter Pan* -rintaliivejä uusissa tuotantotiloissaan Arabiassa, osoitteessa Hämeentie 155. Ensimmäinen liiveistä oli nimeltään *Merry-Go-Round*, eli karuselli. *Hidden Treasure* -liivi sisälsi Suomessa aivan uuden lisän rintaliiveihin; alaosassa oli vaahtokumikerros. Vähitellen Peter Panin menestyksen ohessa Sjöblomin oma mallisto *Patricia* nousi johtavaksi nimeksi suomalaisen liivimuodin alalla.

Vuonna 1962 Sjöblom teetti "Minun mittani mukaan" -kyselyn, jonka tuloksena on yli 27 000 vastausta käsittävä aineisto strategisine mittatietoineen. Sen pohjalta kehittyi yhä käytössä oleva, suomalaisen naisen mittasuhteisiin perustuva rintaliivien mitoitusjärjestelmä selkeine senttimetrimittoineen.

Vuonna 1962 Sjöblom teetti "Minun mittani mukaan" -kyselyn, jonka tuloksena on yli 27 000 vastausta käsittävä aineisto strategisine mittatietoineen. Sen pohjalta kehittyi yhä käytössä oleva, suomalaisen naisen mittasuhteisiin perustuva rintaliivien mitoitusjärjestelmä selkeine senttimetrimittoineen.

Hämeentien toisella puolella näkyy bistro ja juhlasali **Dylan**, jonka brunssia Helsingin Sanomat on tituleerannut "kaupungin parhaaksi". Suositettu brunssi katetaan lauantaisin ja sunnuntaisin klo 11.30-14. Dylanissa tarjotaan lounasta arkisin klo 11-14. Dylanin tiloja voi myös varata yksityistilaisuuksia varten. Kannattaa tehdä pöytävaraus!

Reittipisteen vieressä Hämeentiellä on bussipysäkki. Bussit 68 (Latokartano-Sörnäinen-Rautatientori), 71 (Pihlajanmäki-Pihlajisto-Rautatientori), 71V(Pukinmäki-Pihlajanmäki-Rautatientori), 74N (Puistola-Tapanila-Sepänmäki-Rautatientori) ja 506 (Viikki-Kumpula-Pasila-Otaniemi-Pohjois-Tapiola) pysähtyvät pysäkillä.

31. Hyötykasviyhdistys

Annalan entisessä asuin- ja karjarakennuksessa pitää majaansa Hyötykasviyhdistys, joka kurssittaa ja järjestää tapahtumia kaikille puutarhanhoidosta kiinnostuneille helsinkiläisille sekä vuokraa viljelypalstoja. Huvilan vanha, 1840-luvulta peräisin oleva kasvihuone, *orangerie*, on edelleen käytössä ja sen suojissa talvehtivat Hyötykasviyhdistyksen pelargoni-lajikkeet. Piha-aluetta ympäröivät rehevän puutarhan ainutlaatuisimmat nähtävyydet: erittäin harvinaiset ja vanhat syreenilajikkeet, kuten *Lemoinei*-syreenit ja Suomen ensimmäiseksi Historiallisen puutarhan tunnuskasviksi valittu tunnistamaton jalosyreeni "A20".

Annalassa toimii Hyötykasviyhdistyksen ylläpitämä puutarhanhoidon harrastuspaikka, **Annalan puutarha**. Yhdistys toimii vanhassa karjasuoja- ja asuinrakennuksessa, joka on kunnostettu vuonna 2000 yhdistyksen koulutus- ja kurssitilaksi. Hyötykasviyhdistys järjestää Annalan puutarhassa puutarhahoitoa harrastaville helsinkiläisille koulutustoimintaa, hoitaa teemapuutarhoja ja orangeriaa ja vuokraa viljelypalstoja kaupunkilaisille. Tapahtumatorilla järjestetään keväisin, syksyisin ja joulun alla taimipäiviä ja muita tapahtumia. Toukokuiset taimipäivät ovat tulleet vuosi vuodelta yhä suosittummiksi. Sieltä voi ostaa mm. perinneperennojen taimia, tavallisten ja hiukan harvinaisempienkin hyöty- ja maustekasvien taimia ja pelargoniaharvinaisuuksia. Hyötykasviyhdistyksen rakennuksen toisessa päässä pitää majaa ajuri Reijo Kuhakoski vossikoineen.

Annalan kivinen kasvihuone, **orangeria** on vakuutuskirjan mukaan rakennettu 1844. Se on Suomen vanhimpia säilyneitä kasvihuoneita, ja rakennuksena suuri harvinaisuus. Orangeria on nimensä mukaisesti tarkoitettu alunperin talvenarkojen eksoottisten kasvien kuten appelsiinipuiden talvehtimista varten. Nykyään Hyötykasviyhdistys talvehtaa siellä huonekasveja, mm. "pelakuukokoelmiaan" eli vanhoja pelargoni-lajikkeita. Orangeria kunnostettiin alueen peruskorjauksen yhteydessä 2000. Orangeriasta ei ole säilynyt piirustuksia eikä sen suunnittelijaa tiedetä. Orangeriasta on tehty myös oma kirja: *Annalan huvilan orangeria. Rakennushistoria ja rakennustyyppi*. (Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 6/2003).

Annalan rakennusten läheisyydessä ja rakennuksia ympäröivässä puistossa on helsinkiläisittäin poikkeuksellisen hieno **pihasyreenikokoelma**. Waseniukset olivat 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa aikaansa seuraavia puutarhahaimisiä. Puutarhaan hankittiin ilmeisesti tietoisesti viimeistä huutoa

olevia syreeniuutuuksia 1900-luvun alussa. Pihasyreenitutkimuksissa Annalan alueelta on löytynyt poikkeuksellisen hienoja vanhoja lajikkeita, mm. huippuharvinaista kerrannaiskukkaista 'Lemoineita' joka on maailman kuuluisimman syreenijalostan Victor Lemoinen ensimmäinen kerrannaiskukkainen syreenilajike vuodelta 1878. 'Lemoinei' -syreenejä kasvaa Annalan keltaisen huvilan päädyssä. Annalan syreenejä on tunnistettu mm. DNA-sormenjälkimenetelmää käyttäen ja joitakin niitä on tallennettu Kansalliseen kasvigeenivarakokoelmaan arvokkaina suomalaisina koristekasveina, joita on lähivuosina saatavana myös taimimyymälöistä. Joillekin on annettu Annalaan viittaava lajikenimi.

Kesällä 2012 Annalassa kasvava, tunnistamaton jalosyreeni "A20" nimettiin Suomen ensimmäiseksi **Historiallisen puutarhan tunnuskasviksi**. Historiallisen puutarhan tunnuskasvi edustaa kohteen alkuperäistä tai vanhaa kasvillisuutta. Tunnuskasvi lisää ymmärrystä vanhojen kasvien arvosta osana historiallista puutarhaa. Tunnuskasvi -statuksen myöntää Suomen kansallinen kasvigeenivaraohjelma. Syvän purppuranpunakukkainen A20 kasvaa yksinään puiston lounaislaidan kalliolla, STARAn tukikohtana toimivan luhitilaton liepeillä. A20-syreeneä myydään vähäisessä määrin taimistoissa nimellä Annala 3.

Hauta-aho, Laura 2006. *Helsingin viheralueiden pihasyreenilajikkeet*.

Puutarhatieteen pro gradu-tutkielma.

Ranta, Anu, Nummi-Karttunen Mari & Karttunen, Ari 2005. *Annala - rakkaudesta puutarhanhoitoon*. Edita.

Tiesitkö, että...?

Pihasyreeni (*Syringa vulgaris*) ja Helsinki liittyvät toisiinsa. Pihasyreeni tuotiin Suomeen ensimmäisen kerran jo 1728 Tukholmasta Turkuun. Pihasyreenin käyttö koristekasvina yleistyi kuitenkin vasta 1700-luvun puolivälissä, jolloin pihasyreeni tuotiin Ranskasta Suomenlinnaan Augustin Ehrenswardin myötävaikutuksella. Vanhan legendan mukaan pihasyreeni saapui Suomenlinnaan Ranskasta lähetetyn kultalastin mukana 1750-luvun tienoilla. Viaporin linnoituksen rakennustöitä rahoitettiin tuolloin Ranskasta saatujen avustusten turvin. Edelleen legendan mukaan pihasyreeni levisi linnoitustyömaalla työskennelleiden sotilaiden ja rakennusmiesten taikka näitä tervehtimässä käyneiden vaimojen mukana muualle Suomeen. Myös Viaporissa palvelleiden upseerien tiedetään perustaneen kotitiloilleen puutarhoja ja puistoja sotapalveluksesta palattuaan.

Pihasyreeni on ollut yleinen koristekasvi Helsingissä etenkin vanhoilla puukorttelialueilla. Pihasyreeni oli erityisen suosittu etenkin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa, jolloin komeakukintoiset jalostetut ns. jalosyreenit yleistyivät. Koska pihasyreeni on lähtenyt valloittamaan Suomea Helsingin edustalla olevan Suomenlinnan kautta, Helsingin kaupunginhallitus nimesi 1993 pihasyreenin kaupungin nimikkokukaksi.

32. Viljelypalstat

Hyötykasviyhdistys on vastannut Annalan puutarhan alueesta 1990-luvun lopusta lähtien. Alueella on viljelyspalstojen lisäksi eri aihepiirien näytepuutarhoja, kuten pajuviiljelmät, värjärin puutarha, keittiöpuutarha, apteekkarin puutarha ja perhospuutarha. Annalan puistossa ja viljelyspalsta-alueen käytävillä saa liikkua vapaasti, vain palstat ovat viljelijöiden yksityisaluetta. Viljelyspalstojen luoteispuolella näkyy painanne muistona iilimatolammikosta, jossa G.O. Wasenius kasvatti yksinoikeudella iilimatoja 1800-luvun puolivälissä. Havaitsetko toisinaan myös hevosten tuoksun?

Annalan alueen kunnostuksen yhteydessä vuosituhannen vaihteessa alueelle perustettiin uudenlainen puutarhanviljelyalue, jossa on perinteisten viljelyspalstojen lisäksi myös erilaisia teemapuutarhoja. Hyötykasviyhdistyksen ylläpitämät viljelypalstat sijaitsevat 1800-luvun puolivälissä viljellylle ja ojitetulle alueelle. Eri aihepiirien pohjalta ideoituja näytelepalstoja ovat esimerkiksi keittiökasvitarha, marjatarha, apteekkarin puutarha, värjärin puutarha, pajuviiljelmät, perhospuutarha ja maatiasiperunamaa. Alueella on nykyään 75 viljelypalstaa, jotka ovat yhden aarin tai puolen aarin kokoisia. Palstat ovat avointa virkistysaluetta ja kuuluvat 11 hehtaarin suuruiseen Annalan puistoon. Palsta-alueen käytävillä saa liikkua, mutta itse palstat ovat viljelijöiden yksityisaluetta. Viljelyspalsta-alue tarjoaa kulkijalle kaikkien aistien juhlaa: palsta-alueen värit, tuoksut ja maut muuttuvat kasvukauden edetessä. Alueella voit kohdata myös ei-toivotun vieraan, villikanin. Viljelyspalsta-alueelta on hienot näkymät rehevälle, valkokukkaisten tuomien reunustamalle purolle ja Kellomäelle. Palsta-alueella Hyötykasviyhdistyksen hallussa olevan rakennuksen lähellä on pari majesteettisen suurta vanhaa puuta, tammi ja lehtosaarni.

Iilimatolammikko

Apteekkien todelliseksi 1800-luvun hittituotteeksi muodostuivat elävät verijuotikkaat (*Hirudo medicinalis*) eli iilimadot. Niitä käytettiin Suomessakin 1800-luvulla ja vielä 1900-luvun alussakin kuppauksen asemasta imemään ihmisestä "paha verta" pois. Iilimatoja käytettiin lääkinnällisiin tarkoituksiin jopa 100 000 kappaletta ja ne olivat tärkeä myyntiartikkeli apteekeissa. Apteekkeihin madot saatiin osin kotimaasta, osin ne olivat tuontitavaraa. Juotikkaat kasvoivat parhaimmillaan 15 senttiä pitkiksi ja pari senttiä leveiksi patukoiksi. Iilimadot imivät ihmisestä pois "pahan veren". Juotikkaat erittävät suustaan hirudiinia, joka estää veren hyytymisen puremakohdassa. Puraisu ihoon on lähes kivuton, sillä eliön sylki sisältää myös puuduttavaa ainetta. Suomessa iilimatoja hyödynnettiin muun muassa silmätulehdusten, hammastulehdusten ja peräpukamien hoitoon. Terapian jälkeen madot lypsettiin tyhjiksi, minkä jälkeen niitä voitiin käyttää uudelleen aina kolmen, neljän päivän päästä.

Iilimatojen kasvattaminen oli 1800-luvun Suomessa luvanvaraista. G.O. Wasenius anoi 1838 Venäjän keisarilta oikeutta iilimatojen kasvatamiseen ja sai yksinoikeuden niiden kasvattamiseen Uudellamaalla. Hän rakensi kolme

iilimatojenkasvatuslammikkoa. Iilimatoja ruokittiin kerran viikossa laittamalla laudankappaleelle hyytynyttä härän tai vuohen verta. Lammikoiden kasvillisuutta ei saanut päästää rehevöitymään ja lammikot oli pidettävä avoimena talvellakin. Wasenius toimitti ensimmäiset täysikasvuiset iilimadot proviisori Hedlundille vuonna 1844. Iilimatolammikot peitettiin 1800-luvun lopussa. Niiden kohdalle tehtiin puiston kunnostuksen yhteydessä viitteelliset painanteet kuvaamaan niiden sijaintia. Iilimatolammikot hahmottuvat painanteina viljelypalsta-alueen luoteispuolella. Paikassa on nykyään kuultu lasten leikkineen iilimatohippaa! (Anu Ranta, Mari Nummi-Karttunen ja Ari Karttunen 2005. *Annala - rakkaudesta puutarhanhoitoon.*)

Jos tunnet hevosten tuoksun, olet lähellä vossikkakuskin Reijo Kuhakosken - Helsingin ainoan - hevosten ja ponien laidunalueetta.

33. Kirkon rauniot

Helsingin kaupungin ensimmäinen kirkko sijaitsi 1550-luvulla tällä paikalla. Kirkko oli käytössä 1670-luvulle saakka, nyt siitä on jäljellä enää rakennuksen kivijalka. Kirkon raunioilla on pidetty silloin tällöin ulkojumalanpalveluksia. Kirkkoraunion sisällä on alankomaalaisen kauppiaan Hans van Sandenin ketteillä ympäröity hauta, jonka hautapaasi on kopioitu kaivauksissa löydettyjen hautapaaden palojen perusteella. Vanhankaupungintien toisella puolella on yksi Toukolan vanhimmista rakennuksista, ns. Spaakin talo 1700-luvulta.

Kirkon rauniot

Kellomäellä sijainnut Helsingin kaupunkiseurakunnan kirkko, myöhempi hospitaalikirkko, mainitaan ensimmäisen kerran alkuvuodesta 1553 kaupunkilaisten pyytäessä kuninkaalta sakkorahojen käyttämistä kirkon rakentamiseen. Kirkko oli puinen, noin 10 metriä leveä ja 20 metriä pitkä. Arkeologisissa kaivauksissa kirkon lattian alta on löydetty noin 130 arkkuhautausta, sekä kirkon irtaimistoa. Kirkko sijaitsi ilmeisesti koko kaupunkiajan rakennetun kaupunkialueen luoteiskulmassa. Kallioinen Kellomäen rinne oli tässä kohdin hautauksiin sopiva tasainen hiekkaterassi. Kirkon sijaintiin vaikutti varmasti myös tulipalovaara, jonka takia kirkot sijoitettiin kaupunkialueiden laitamille. Yleistä oli myös kirkon ja päätorin sijainti erillään toisistaan. Kivimuurin rajaaman kirkkotarhan keskellä sijainneesta rakennuksesta on jäljellä suurista luonnonkivistä tehty kivijalka. Kirkon raunioille oli suunnitteilla Roy Mänttärin suunnittelema kevytrakenteinen telttamainen katos, mutta sitä ei ole toteutettu.

Kirkkoraunion sisällä, kuoriosassa, on 1866 löydettyjen hautapaaden palojen perusteella Robert Stigellin 1890 tekemä kopio 1500-luvun loppupuolella vaikuttaneen alunperin alankomaalaisen kauppiaan **Hans van Sandenin** hautapaadesta. Tekstissä ja kuvioissa on tiettävästi virheitä, sillä raastuvankirjan mukaan Hans van Sanden eli vielä vuonna 1594. (Narinkka 1994, *Helsinki 1550-1640*, s.35.)

Tunnistatko tai tiedätkö Hans van Sanden hautapaaden merkkien alkuperän?
Kerro meillekin!

Toukolan vanhin rakennus

Toukolan vanhimmasta rakennuksesta on ainakin kahdenlaista tietoa. "Tarinoiden Helsinki" kertoo, että se on todennäköisesti Otto Waseniuksen 1830 rakentama huvila Annalan "kartano", eli Villa Anneberg. Kirkonraunion kohdalla Vanhankaupungintien toisella puolella sijaitseva rakennus on ns. **Spaakin talo**, joka on ilmeisesti Forsbyn tilaan kuulunut rakennus, perinteen mukaan renkitupa, 1700-luvun lopulta. Nimi tulee rakennuksessa asuneesta konstaapeli Spaakista, joka toimi aiemmin Vanhankaupungin poliisina. Talo oli vuosina 1927-61 Spaakien hallussa.

Vanhankaupungin konstaapeli Karl Spaak (1862-1942) oli paikallinen kuuluisuus. Hän asui toimipaikallaan yli neljäkymmentä vuotta. Vuodet 1900-1927 hän asui poliisikamarin yhteydessä olevassa asunnossa (Hämeentie 162), ja sen jälkeen eläkepäivinänsä "Spaakin huvilassa" Kellomäen rinteellä. Aluksi poliisikammari oli vanha vesilaitoksen asunto. Vuonna 1914 kaupunki rakensi poliisikonttorin. Spaakin talo on suojeltu, siinä on kolme betoniputkaa kaltereineen, jotka ovat suojeltu osana kokonaisuutta. Vuonna 2004 kaupunki myi talon asumiskäyttöön. Rakennuksen on piirtänyt kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstadt, joka on piirtänyt esimerkiksi Kallion kirjaston.

Vanhakaupunki kuului 1900-luvun alussa Helsingin viidenteen poliisipiiriin, jonka pääasema oli Hermannissa ja Vallilassa. Spaak kävi virkatehtävissään myös Helsingin maalaiskunnan puolella ja toimi Vanhankaupunginlahden luonnonrauhan vartijana, ilmeisesti aluetta vuokraavien Waseniusten toimeksiannosta. Spaak puuttui luvattomaan metsästykseseen ja kalastukseen. Ensimmäisen maailmansodan vuosina hän joutui usein puuttumaan venäläisten matruusien ammuskeluun lintulahdella. 1920-luvulla ongelmana olivat lyseolaiset, joilla oli ornitologista kiinnostusta. Joillakin heistä oli jopa koulun toimeksianto munien keräämiseen. (Teksti: Eero Haapanen)

34. Kustaa Vaasan monumentti

Kellomäen kupeessa sijaitseva tummanharmaa graniittinen muistomerkki on kunnianosoitus kaupungin perustajalle, Kustaa Vaasalle. Se sijaitsee paikalla, johon Kustaa Vaasa perusti Helsingin 1550. Monumentin vieressä on korkokuvakartta kaupungin asemakaavasta 1640-luvulta. Läheisyydessä on erillinen laatta Helsinkiin pakotettujen raumalaisten porvareiden muistoksi. Vanhan Helsingin hospitaali sijaitsi nykyisen Koskelantien toisella puolella, lähellä silloista kaupungin kirkkoa. Matkalla seuraavalle reittipisteelle ohitat komean keltaisen rakennuksen, joka on HSY:n edustus- ja kerhotila *Aqua kilta*.

Vuonna 1950 Helsingin 400-vuotisen historian kunniaksi pystytettiin tummanharmaa paasi varustettuna kaupungin perustajan Kustaa Vaasan profiilikuvalla ja tekstillä: "Tälle paikalle perusti Kustaa Vaasa Helsingin

kaupungin vuonna 1550. På denna palts grundade Gustav Vasa Helsingfors stad år 1550." (kuvanveistäjä Yrjö Rosola ja arkkitehti Lauri Pajamies). Vieressä olevasta korkuvakartasta voit tutkia millainen oli kaupungin asemakaava 1640-luvulla. Muistomerkkien läheisyydessä on Helsingin rakentajien muistomerkki vuodelta 2000, jonka ovat lahjoittaneet Helsinkiin muuttokäskyn saaneet kaupungit. Mustassa dioriittipatsaassa on hakattuna neljä tyhjää vaakunakilpeä ja teksti: "Vuonna 1550 kuningas Kustaa Vaasa määräsi Porvoon, Ulvilan, Rauman ja Tammisaaren porvarit rakentamaan Helsinkiä." (arkkitehti Raimo Sandelin).

Vanhan Helsingin hospitaali

Nykyisen Koskelantien toisella puolella oli vanhan Helsingin hospitaali ja sen oikealla puolella koulu. Hospitaalilla tarkoitetaan latinankielisissä asiakirjoissa tavallisesti spitaalisairaala, joskus myös yöpymispaikkaa, jota kirkko piti matkustaville harvaanasutuilla seuduilla. Keskiajalla kirkko huolehti myös niistä köyhistä ja sairaista, jotka eivät enää pystyneet hankkimaan elatustaan edes kerjäämällä. Sen perustamien hospitaalien ylläpitoon saatiin varat sekä lahjoituksina että kymmenyksinä.

Helsinkiin perustettiin hospitaali jo 1550-luvulla. Pieni sairastupa pystytettiin kirkon luo kaupungin luoteiskolkkiaan. Koska hospitaalissa ei vielä tuolloin ollut vaarallisia tauteja sairastavia, hospitaali rakennettiin kaupungin alueelle.

Spitaali alkoi kuitenkin raivota Suomessa 1600-luvun alussa. Helsingin hospitaali joutui vaikeuksiin yrittäessään eristää nämä sairaudet muista hoidokeista. Määräysten mukaan tartuntatauteja sairastavat eivät saaneet asua yhdessä muiden kanssa, vaan heidän asumuksensa oli eristettävä aidalla ja heillä oli oltava oma sauna.

Sairaanhoito 1500-luvulla

Varsinaista lääkärikuntaa ei 1500-luvulla vielä ollut, vaan sairaita hoitivat haavurit, parturit ja kylvettäjä. Helsingin hospitaalissa tiedetään ainakin 1590-luvulla olleen välskäri Hans von Ejdenstam. Vuonna 1604 siellä oli johtajana saksalaissyntyinen raatimies ja parturi Evert Kemmerling.

Keskiajalla munkit viljelivät lääkeyrtejä ja valmistivat niistä lääkkeitä, ja monet lääkeyrtit levisivät myös kansan käyttöön. Naantalun luostarin lääkekirjan mukaan ruttoon käytettiin ruttojuurta, yskään ja keuhkosairauksiin nokkosta. Yleislääke vatsan ja munuaisten hoitoon oli koiruoho. Pursuöljyä käytettiin särkylääkkeenä ja haavojen parantamiseen. Mirhalla vahvistettiin vatsaa ja puhdistettiin rintaa pahoista nesteistä, jotka vahingoittavat maksaa, keuhkoja ja sydäntä. Rintakipuun piti ottaa katajanmarjaöljyä kuivien viikunoiden kera. Suolinkaisiin auttoi ruusuöljyyn sekoitettu suitsuke.

Spitaalisten hoitoon oli kaksi keinoa, toinen varakkaille, toinen varattomille. Varakkaiden hoitokeinossa "otetaan rikkiä ja hierretään se hienoksi, sekoitetaan kyyhkysenulosteen, pellavansiementen ja kaunokin kanssa ja hierotaan ne vahvaan etikkaan ja voidellaan sillä – se auttaa". Köyhien hoito oli paljon yksinkertaisempi – ja rankempi. Köyhien piti voidella ruumiinsa kauttaaltaan

tervalla, maata siinä kolme vuorokautta saunanlauteella ja pestä se pois neljäntenä päivänä vahvalla lipeällä. Tämä auttoi spitaalisiin ja ajoksiin.

Sairaiden hoidossa käytettiin myös suoneniskentää ja kuppauksia, jotka kuuluivat kylvettäjien tehtäviin ja joita useimmiten harjoitettiin saunassa. Näiden suotuisa suorittamisajankohta riippui kuun ja planeettojen asennoista. Myös taikakeinoihin mm. ehtoollisleipää käyttäen saatettiin turvautua. Tällöin oli kuitenkin vaarana joutua syytteeseen noituudesta.

Jatkaessasi matkaa seuraavalle reittipisteelle kiinnitä huomiota polun oikealla puolen nurmialueella sijaitsevaan pieneen **muistolaattaan**. Laatala muistetaan raumalaisia porvareita, jotka saivat Kustaa Vaasalta käskyn muuttaa Helsinkiin vuonna 1550. Tottelemattomat raumalaiset vastustivat kuitenkin päätöstä niin, että onnistuivat lopulta saamaan takaisinmuuttoluvan seitsemän vuoden päästä.

Matkalla kohti Kellomäkeä jää Spaakin talo oikealle, ja vasemmalla on entisen Forsbyn tilan päärakennuksen (1800-1850) paikalla komea keltainen rakennus. Se on ollut Helsingin vesilaitoksen kemistin virka-asunto ja nykyään HSY:n, Helsingin seudun ympäristöpalveluiden (entinen Helsingin Vesi) kerho- ja edustustila *Aqua kilta*.

35. Kellomäki

Kellomäellä sijaitsee kenties yksi koko Helsingin parhaista näköalapaikoista. Lähiseudun lisäksi 360-asteen upea näköalapaikka on mainio paikka koko kaupungin tarkasteluun. Mäen laella on kuningas Kustaa II Adolfin ja Helsingin vuoden 1616 maapäivien muistoksi pystytetty patsas. Se paljastettiin ruotsalaisuuden päivänä 6.11.1932, jolloin tuli kuluneeksi 300 vuotta siitä, kun kuningas kaatui Lutzenin taistelussa.

Maapäivät 1616

Kustaa II Adolf tuli Helsinkiin tammikuun 20. päivänä 1616 johtamaan kokoon kutsumiensa maapäivien toimintaa. Maapäivät olivat säätykokous, johon osallistuivat Suomen aatelin, papiston, porvariston ja talonpoikien sekä joukko-osastojen edustajat. Kuninkaan seurueeseen kuuluivat hänen luottomiehensä: heistä arvovaltaisimman oli tulevan Ruotsin suurvaltakoneiston ja aatelisvallan luoja, valtakunnankansleri Axel Oxenstierna.

Kokouksen tarkoitus oli varmistaa, että Suomi oli tiukasti kuninkaan hallussa. Kustaa II Adolf halusi tehdä näyttävästi lopullisen sovinnon isänsä vanhojen vastustajien kanssa yhdessä kuninkaanmiesten entisessä päätukikohdassa, jotta hän kykenisi keräämään kaikki voimavarat valtakunnan päävihollisen Puolan lyömiseksi. Siksi myös ”Suomen säätyjen” oli annettava kaikki tuki kuninkaan tuleville sotaponnisteluille, jotka pitivät vihollisen pois maasta. Tätä tavoitetta edisti se, että suomalaiset suostuivat uuden sotaveron kanton ja kyyditysvelvollisuuden lisäämiseen.

Kymmenen päivää kestäneiden neuvottelujen jälkeen osallistujat allekirjoittivat Helsingin maapäivien päätöksen, jossa he lupasivat olla kuninkaan uskollisia alamaisia taistelussa Sigismundin paavillisia vehkeilyjä vastaan ja suostuivat sotarasitusten lisäämiseen. Kustaa II Adolf osoitti myös olevansa taitava poliitikko, sillä maapäivien päätökset tulkittiin koko valtakuntaa sitoviksi. Kuninkaan ei tarvinnut kutsua Ruotsiin kokoon yleisiä valtiopäiviä, joilla sodan valmisteleminen rauhan sijaan olisi saattanut nostattaa laajaa vastarintaa. (Seppo Aalto: *Sotakaupunki, Helsingin Vanhankaupungin historia 1550 – 1639.*)

36. Vanhakaupungintie

Kellomäen eteläpuolella lähes neliömäisen torin laidalla on sijainnut raatihuone. Nykyisen Vanhakaupungintien alue onkin vanhimman Helsingin torialuetta. Helsingin kaupunki on jälleenrakennuttanut raatihuoneen paikan. Kohdassa on myös opas- ja historiataulu. Berghyddan on ruotsinkielisen nuorisoseuran talkootöillä tekemä juhlatalo vuodelta 1909.

Berghyddan, Gammelstadens Ungdomsförening, 1909

Vanhankaupungin ruotsinkielisen nuorisoseuran (Gammelstadens ungdomsförening rf, GUF) talkootöillä rakentama mansardikattoinen myöhäisjugendtyylinen Berghyddan (rkm Hilmer Norbäck, lisärakennus Walter Ekman 1949) vuodelta 1909.

Kun Rörstrand perusti tehtaansa Arabiaan vuonna 1874, iso osa työntekijöistä tuli Tukholmasta. 1900-luvulle siirryttäessä 63% alueen asukkaista oli ruotsinkielisiä. GUF perustettiin vuonna 1908. Järjestöllä oli monenlaista vapaa-ajantoimintaa eri-ikäisille, mm. kuoro ja puhallinorkesteri.

Vuonna 1882 perustettiin Vanhankaupungin kirjasto, Gammelstadens lånebibliotek. Kirjastonhoitajana toimi rouva Augusta Handolin, ilman palkkaa. 1880-luvulla kirjastossa oli 243 ruotsinkielistä kirjaa ja 136 suomenkielistä kirjaa.

Yhdistyksen ja rakennuksen historia on kuvattu 100-vuotishistoriikissa "*Vid foten av de kullar där Gustav Vasa grundade Helsingfors...*", kirjoittanut Michaela Bränn. Kirja löytyy mm. Arabianrannan kirjastosta.

Nykyisin Berghyddan toimii juhlatalona. Suureen saliin mahtuu ruokailemaan 160 henkilöä ja vastaanotoille, musiikki- ja teatteriesityksiin 250 henkilöä. Tilan varusteisiin kuuluvat kiinteä näyttämö ja piano. Kesällä juhlat voivat levittäytyä myös Berghyddanin idylliseen puutarhaan.

Ylempänä Kellomäen rinteessä, osoitteessa Vanhankaupungintie 4, sijaitseva korkea rakennus on **Johannesbergin** kaksikerroksinen huvila. Sen rakennutti alueella laajasti vaikuttanut kauppias Johan A. Nyman ja rakennusmestarina toimi J. Westerlund. Kaupunki osti rakennuksen vuonna 1971. Vuonna 1889 piirretystä rakennuksesta puuttuu nykyisin sveitsiläistyylinen veranta. Johannesbergin viisi asuntoa on kaupungin vuokra-asuntoina.

Osoitteessa Vanhankaupungintie 1, Hämeentien ja Vanhankaupungintien risteyksessä, oleva rakennus on tukkipomo ja Vanhankaupungin myllärin Kustaa Koskisen rakentama **Koskela** (piir. 1909). Se tunnettiin myöhemmin myös hiihtäjä/tehtailija Esa Rossin mukaan Rossin talona 1940-luvulla. Hän keitteli lähimetsissä kuuluisia suksivoiteitansa. Rakennuksen kohdalla sijaitsi 1700-luvulla Vanhankaupungin krouvi. Koskela on omistusasunto.

Vanhankaupungin Kellokas

Berghyddanin takana erottuvat Hämeentien punatiiliset ekotalot ja niiden valoisat, Kellomäen suuntaan avautuvat terassit. Kellokas-paritalot ovat matalaenergiataloja ja esimerkkejä kestävästä rakentamisesta sekä tiiviistä kaupunkirakentamisesta pohjoisissa olosuhteissa. Aurinkokeräimet lämmittävät talousveden ja lämmittämiseen käytetään maalämpöä. Periaatteena taloissa on ollut omavaraisuus, kestävät rakennusmateriaalit, muuntojoustavuus (tilat muuntuvat joustavasti eri elämäntilanteissa) sekä tiiviin asuinympäristön laadukkuus. Ekotalojen arkkitehti ja yksi talojen asukeista Karin Krokfors on kirjoittanut ja tutkinut asuntorakentamisen kehittamisestä. Talojen asukkaat vastasivat ekotalojen rakentamisesta itse. Tämä ns. ryhmärakennuttaminen on ratkaisu asuntotuotannon ja oman kodin rakentamisen välissä.

Vanhakaupungin historiaa

Vanhankaupungintien ja Hämeentien risteyksessä on Helsingin kaupungin ylläpitämä opastaulu: Vanhankaupungin historialliset muistomerkit. Historiasta on kerrottu tiivistetysti osoitteessa: www.arabianranta.fi

37. Metropolia

Metropolia-ammattikorkeakoulun taide- ja viestintäoppilaitos toimii vanhassa Verkatehtaan rakennuksessa. Verkatehtaan rakennutti Helsingfors Mekaniska Väfveri 1899. 1920-1930-luvuilla verkatehdas muuttui kehräämöksi, joka valmisti kampalankaa. 1950-luvulla verkatehdas toimi Helsingin kaupungin energialaitoksen varikkona. Rakennus kunnostettiin 1999. Se on asemakaavalla suojeltu, minkä takia rakennuksen julkisivut ja savupiippu piti säilyttää. Rakennuksesta on hienot näkymät koskelle ja suvantoalueelle. Sen pihalla on Hannu Sirenin suunnittelema *Varjoja*-teos. Teräksinen teos julkistettiin rakennuksen vihkiäisten yhteydessä 16.4.1999.

Verkatehdas

Verkatehtaan suunnitteli oman aikansa johtava suomalainen arkkitehti **Theodor Höijer**, joka suunnitteli Helsinkiin kymmeniä asuintaloja ja teollisuusrakennuksia, joista huomattava osa purettiin 1950–1960-luvuilla.

Varjoja-teos rakennuksen sisäpihalla on tehty 16 mm:n harjateräksestä paikan päällä hitsaamalla ja sen mitat ovat: korkeus 200 - 700cm, pituus 3000 cm ja syvyys 28 cm. Teos on kustannettu rakennuksen määrärahoista. Taiteilija itse kuvailee teostaan: "Teoksen pyrkimyksenä on tasapainottaa pihan voimakasta

kaltevuutta sekä luoda uusi, koko tilaan vaikuttava jännite, jonka vaikutus muuttuu havaintopisteiden mukaan. Vuodenaikojen vaihtelut, ensilumi, kaste ja tiivis puiden lehdistö veistoksen ympärillä luovat teokselle erilaisen ilmeen."

Ruostunut materiaali kuvastaa ajan kulumista, mennyttä aikaa. Veistoksen immateriaalinen verkkorakenne pyrkii korostamaan sisäpihan tilakokonaisuutta. Teoksen suunnittelu lähti käyntiin marraskuussa 1996 luonnoksen tilauksella. Tilateos on syntynyt tiiviin vuoropuhelun seurauksena professori Kai Wartiaisen kanssa. Veistoksen toteutus alkoi kesäkuussa 1998 ja se valmistui saman vuoden loppuun mennessä.

Metropoliasta lisää

Metropolia on Suomen suurin ammattikorkeakoulu. Oppilaitos nykymuodossaan syntyi vuonna 2007 Stadian ja Evtekin yhdistyessä, mutta kulttuuri- ja taidealan ammattikorkeakouluopetusta Arabianrannan alueella on järjestetty jo 1990-luvun lopusta. Lisäksi Laurea ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelma liitettiin Metropoliaan. Metropoliaassa on 68 koulutusohjelmaa, jotka jakaantuvat seitsemään eri korkeakouluyksikköön: hyvinvointi & toimintakyky, kulttuuri & luova ala, liiketoimintaosaaminen, rakennus- ja kiinteistöala, teollinen tuotanto, terveys- ja hoitoala sekä tieto- ja viestintäteknologia. Lisäksi oppilaitos järjestää avointa AMK-opetusta.

Metropolialla on pääkaupunkiseudulla 15 eri opetuspaikkaa, josta alueella sijaitsee kaksi kulttuurin ja luovan alan koulutusohjelmaa: Pop & Jazz - koulutusohjelma Arabiankadulla ja esittävän taiteen (esittävä taide, elokuva, televisio, viestintä sekä kulttuuri- ja mediatuotanto) koulutusohjelma Vanhankaupunginkosken kupeessa, entisessä Helsingin Villakehräämön tiloissa. Pitkään tyhjillään ollut; yli satavuotias vanha tehdaskiinteistö peruskorjattiin opetuskäyttöön. Vieressä sijaitseva puuhuvila, entinen villatehtaan isännöitsijän koti Villa Arabeski on ollut oppilaitoksen käytössä, nykyään tyhjillään.

Metropoliaa pidetäänkin merkittävänä Arabian alueen kulttuurin kehittäjänä. Maankuulu **Pop & Jazz Konservatorio** järjestää alueella kymmeniä konsertteja, Metropolia taas useita teatteriesityksiä, muun muassa kesäteatterin Vanhankaupungin lahdella. Oppilaitoksen esittävän taiteen ohjelma toteuttaa perinteisestä koulutuksesta poikkeavaa koulutusprofiilia, jossa korostuu yhteisöllinen, soveltava ja prosessoiva draama. Oppilaitos toimii yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa. Esimerkiksi 1999-2000 järjestettiin yhteisöteatterihanke yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa, jossa yhtenä tavoitteena oli tutkia voivatko taiteen keinot edesauttaa asukkaita, virkamiehiä ja päättäjiä hahmottamaan alueen kehittämistä ja kehittymistä. Kustaa Vaasan tien liikenteen meluhaittoja taas haluttiin havainnollistaa päättäjille kuorokonsertilla, jossa itse liikenteen melu oli ikään kuin osa koko esitystä. Lisäksi esimerkiksi teatteriopiskelijat ovat käyttäneet harjoitus- ja esityspaikkoina mm. Tekniikan museota ja Arabianrannan peruskoulua. (*Arabianrantaan! Uuden kaupungin miihinousu*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskus, Art & Design City Helsinki Oy, Helsinki 2007.)

38. Verkatehtaanpuisto

Vanhan verkatehtaan eteläpuolella, Verkatehtaanpuistossa, sijaitsee vuosina 1928-29 rakennettu kaksikerroksinen *Villa Arabeski*, joka on entinen tehtaan isännöitsijän talo. Villa Arabeski toimi vuodesta 1959 lähtien 30 vuoden ajan kehitysvammaisten lasten päivähuoltolana ja Kallion musiikkikouluna. Vuonna 2000 rakennus peruskorjattiin, minkä jälkeen se siirtyi Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön. Tiesitkö, että vanha Helsingin satama sijaitsi suunnilleen Villa Arabeskin kohdalla, Kaupunginpuron suussa? Telakka oli Pornaistenniemessä. Satama oli myös oikea merirosvosatama, jonka talvitelakalle oli vedetty kaapparilaivaston pidättämät laivat.

Villa Arabeski edustaa pohjoismaisessa rakennusarkkitehtuurissa 1920-luvulla vallinnutta (uus)klassismia. Toisin kuin runsaassa ja koristeellisessa jugendissa klassisismi oli selkeäpiirteistä ja symmetristä. Rakennuksen arkkitehti oli Ole Gripenberg, joka oli yksi merkittävimmistä 1920-luvulla Helsingissä kerrostaloarkkitehtuurin kehittämiseen vaikuttaneista arkkitehteistä (Taka-Töölössä löytyy peräti 13 Gripenbergin suunnittelemaa kerrostaloa). Helsingin kaupunki on myymässä pitkään tyhjillään olevaa rakennusta. Kaavamuutoksen myötä rakennus myydään asuinkäyttöön.

Kaupunginpuro ja Verkatehtaanpuisto

Kellomäen ja Annalanmäen välissä virtasi 1900-luvun alkuun saakka iso länsi-itä-suuntainen puro, jotka tunnetaan nykyisin Kaupunginpurona. Kaupungin kasvun takia puro menetti yläjuoksunsa Koskelan alueella 1920-luvun lopusta lähtien (mm. teiden ja viemäröinnin vuoksi). 1990-luvun alussa puro oli kapea, kuiva oja, jota rajasi lännessä vuonna 1927 rakennettu Kustaa Vaasan tie ja idässä Hämeentie. Hämeentien itäpuolelle puro oli tullut Hämeentien alitettuaan Verkatehtaanpuiston luoteiskulmaan. Merenranta sijaitsi kaupunkiaikana Tavin päärakennuksen ja Villa Arabeskin itäsivujen välisellä linjalla. Puro laski mereen rakennusten välissä aina 1800-luvun puoliväliin saakka, minkä jälkeen puro vedettiin suoraan itään Kaskuholmenin eteläpuolelle rannan täyttämisen takia. Verkatehtaanpuistossa puro täytettiin todennäköisesti verkatehtaan johtajan talon rakennustöiden yhteydessä 1920- ja 30-lukujen taitteessa.

Verkatehtaanpuisto peruskunnostettiin vuosien 1999-2000 aikana ja samassa yhteydessä rakennettiin myös tekopuro. Peruskorjauksen yhteydessä puiston puustoa harvennettiin ja maapintaa muutettiin kallistumaan kohti puroa. Pieni puro rakennettiin suunnilleen kaupunkiaikaisen Kaupunginpuron linjausta noudattaen Kellomäen ja Annalanmäen väliseen laaksoon Kustaa Vaasan tieltä Vanhankaupunginlahteen. Puroon pumpattiin vettä merestä ja puhdasta vettä Hämeentien alta vesijohdosta.

Jätevesiputkien kaivannosta, entisen puron vierestä löytyi kaupunkiaikaisen rakennuksen jäännökset runsaine esinelöytöineen (mm. tynnyrinhana, lasipullonpaloja ja punasavikeramiikkaa). Rakennus tutkittiin vain kaivannon kohdalta. Vanha ja uusi puro kulkivat lähes samoilla kohdilla ja ne leikkasivat

toisensa useassa kohdassa. Vanhan puron uoma näkyi uuden puron pohjalla ja reunoilla täytemaina. Puiston itäosa oli kaupunkiaikana merta.

Merirosvosatama

Seppo Aalto kumoo käsityksen, että Helsinki oli 1560-luvulla unelias pikkukaupunki suurten tapahtumien sivussa. Talvella siellä ja kuninkaankartanon alueella oli ahdasta. Talvitelakalle oli vedetty kruunun sota- ja kauppalaivoja, kaupungin porvareiden alukset ja vielä kaapparilaivaston pidättämät lyypekkiläisille, skottilaisille, ranskalaisille ja hollantilaisille kuuluneet laivat. Olipa kaupungin satamaan saattanut jäädä talven yli jäiden vangiksi joku Helsinkiin kauppamatkalle myöhäissyksyllä tullut alus.

Helsingin kansoitti kansainvälinen merenkulkijoiden kirjo. Kaupungissa asuneiden 80 porvarin talot olivat talvisin perähuoneiden nurkkia myöten täynnä yöpyvää ulkopuolista väkeä. Kuninkaankartanon linnaleiriin majoitettu jalka- ja ratsuväki lisäsivät vielä kaduilla kuljeksivaa ja kapakoissa päivät ja yöt istuvaa joukkoa. Myös kaupungin kyljessä kultakauttaan eläneessä kuninkaankartanossa ja Viikin latokartanossa riitti vakituisesti asuvia ja tilapäistöitä tehnyttä väkeä: vuonna 1563 kartanoiden palkkalistoilla olevien henkilöiden määrä vaihteli vuodenajasta riippuen 92 - 432 välillä. Tilanahtauden kokivat myös maaseudulta Helsinkiin saapuneet, kruunun kuljetuksia hoitaneet tai kaupunkiin kauppamatkalle lähteneet talonpojat.

Maa ja meri, kaupunki ja maaseutu, vapaus ja vankeus, sotilas- ja siviilielämä kietoutuivat yhteen. Kaapparilaivaston tukikohtana olleessa Helsingissä vallitsi 1560-luvulla kielellinen ja tapakulttuurinen sekamelska, jossa tärkein ihmisiä yhdistävä tekijä oli opillisista ja kirkkopoliittisista kiistoista kärsinyt länsieurooppalainen kristinusko.

Kauppias **Johan Österberg** alkoi harjoittaa 1700-luvun loppupuolella Kaupunginpuron suuaukon tienoilla värjäämö- ja polttimotoimintaa sekä krouvinpitoa. Silloisessa läänin suurimmassa viinanpolttimossa oli kolme suurta pannua. 1800-luvun alussa paikalla oli värjäämön lisäksi polttimon yhteyteen vuonna 1799 rakennettu panimo, mallastamo ja tiilitehdas, joka oli toiminnassa vuosina 1770-1811. (Seppo Aalto: Sotakaupunki, *Helsingin Vanhankaupungin historia 1550 – 1639*; Tuula Isohanni, *Arabia. Arabia.*)

39. Matinkaari

Vuonna 1998 rakennettu Matinkaaren silta on vilkkaassa käytössä, sillä sen yli kulkee suosittu kävely- ja pyöräreitti, talvisin Viikin suuntaan johtava latureitti. Matinkaarelda on hienot kaukonäkymät etelään Vanhankaupunginlahdelle, Viikin luonnonsuojelualueelle, Lammassaaren ja kaukana siintävälle Kulosaaren sillalle. Pohjoispuolella näkyvät Vantaanjoen molemmat koskenhaarat. Talvella heti kun jäät vähänkin kantavat, pilkkijät kansoittavat Matinkaaren eteläpuolisen jään.

Matinkaaren silta on tyypiltään teräksinen, puukantinen vinoköysisilta, jonka jännemitta on 78 metriä ja teräksisen pylönin korkeus 30 metriä. Silta sai vuonna 2002 Suomen rakennusinsinöörien tunnustuspalkinnon, jossa

kiinnitetään erityistä huomiota sillan ja sen ympäristön viimeistelyyn ja laatuun sekä ulkonäköön ja esteettisyyteen. Matinkaari on nimetty yhteistoimintapäällikkö Matti Väisänen muistoksi. Art and Design City Helsinki-hankkeen toimijana Väisänen työskenteli Arabianrannan ja Vanhankaupungin tulevaisuuden puolesta. Myös Matinkaareissa on joitakin "lemmenlukkoja", joita on enemmän Vanhankaupunginkosken itähaaran sillassa. Matinkaaren itäpäässä on komeita, muhkuraisia tervaleppiä.

40. Piknik-paikka

Kallion laelta, Matinkaaren juuresta salmen itäpuolelta, löytyy oiva piknik-paikka. Kotikaupunkipolkuun voi liittää Pornaistenniemen luontopolun. Kävelyreitti luonnonsuojelualueen rantametsiin ja kosteikkoon alkaa tästä. Vajaan kilometrin mittainen luontopolku kiertää rantalehdossa. Tämä ympyräreitti soveltuu kuljettavaksi myös pyörätuolilla (polkupyörät ja koirat kielletty). Lenkin varrella on lintutorni ja vesilintulampareen äärellä piilokoju. Pornaistenniemeltä pitkospuut jatkuvat 700 metriä ruovikon läpi Lammassaareen.

Lehto on kukkeimmillaan keväällä ja alkukesästä. Toukokuun valkovuokkojen ja rentukoiden jälkeen kukkivat kesäkuun alussa hyväntuoksuiset tuomet. Lampareen piilokojusta voi nähdä lähietäisyydeltä pesiviä nokikanoja ja kyhmytjousenpoikueen. Lampare on makean veden allas, jonka vesi on merialueen vettä puhtaampaa. Viitasammakkokin kutee täällä.

Lammassaaren reitin varressa säestää etenkin kesäöisin ruovikon yleisintä lintua ruokokerttua useasti pensassirkkalintu, ryti-, luhta- tai viitakerttunen. Pitkospuut ovat olleet Suomen parhaimpia paikkoja nähdä tai kuulla Suomeen vuonna 1986 kotiutuneita viiksitimaleita. Pitkospuiden varrella kukkivat sydänkesällä komeat jokileinikit (*Ranunculus lingua*) – Helsingin ainoat! Tarkkaan katsoen erottaa myös kauniin rantanätkelmän (*Lathyrus palustris*). Loppukesällä, kun ruovikko on kasvanut niin korkeaksi, että kaupunki ympärillä häviää näkyvistä, voi kuvitella olevansa keskellä koskematonta luontoa - aivan Helsingin sydämessä!

Pornaistenniemen ja Lammassaaren historiaa

1500-luvulla Vanhankaupunginkosken edustalla olevaa niemeä kutsuttiin nimellä Borgnäs. Paikalla oli luultavasti kaupunkia suojelevia varustuksia. Jo 1700-luvulla suomenkielelle sana väännettiin muodossa Pårnain. Niemellä oli 1900-luvun alussa viljelyksiä. Rannalla oli useita puutavarayhtiöiden liiterirakennuksia, joita uittomiehet käyttivät ja asuivatkin niissä kausiluonteisesti. Kaksi vajoista on edelleen paikallaan.

Sodan jälkeen rantaliiterteitä käyttivät kalastajat rysien säilyttämiseen. Viimeinen sivutoiminen kalastaja Pornaistenniemessä oli Raimo "Antti" Finnbäck (1949-2006). Hänellä oli toistakymmentä rysää Vanhankaupunginlahdella vielä 1980-luvulla, ja hän toimitti kalaa Verkkosaaren kalarantaan.

Nykyään kalavajoja käyttävät Liikuntaviraston kalastuksenvalvojat, Viikin luontovalvoja ja Kuusiluodon vuokraajayhdistys VKEK.

Uittoajoista on muinaisjäänteinä myös tukkimiesten käyttämä työlautta, joka on maannut vuosikymmeniä ruovikossa Kokkoluodon ja Lammassaaren välissä. Siitä pääsee hyvin tutkimaan talvisaikaan hiihtäen.

Lammassaareissa on ollut asutusta 1800-luvun jälkipuoliskolta alkaen, jolloin saari kuului Viikin kartanolle. Lammassaaren pohjoispuolella oleva alava merenrantaniitty on ollut tärkeä laidun ja heinäkorjuualue satojen vuosien ajan. 1900-luvun alussa saareen suunniteltiin leprasairaala. Suunnitelma ei toteutunut, ja vuonna 1904 saaren vuokrasi raittiusyhdistys Koitto. Se rakensi saaren laella olevan Pohjolan pirtin vuonna 1905. Saari oli kuuluisa työväen kokoontumis- ja tanssipaiikka. Tansseja saarella järjestettiin aina 1960-luvulle asti. Koitto vuokraa saarta edelleen, ja Koitto tarkoittaa nykyään Lammassaaren kesämajojen omistajien yhdistystä. Kesämajoja on saarella noin sata.

Lammassaaren pohjoispuolen hoitoniitty on Viikin alueen parhaita lintupaikkoja. Lammassaaren lintutornista voi nähdä harvinaisen sitruunavästäräkin, joka on pesinyt niityllä vuodesta 1999. Lintutornista voi nähdä myös "maisemanhoitotöissä" olevia Helsingin kaupungin vuokraamia vaaleanruskeita kyyttö-lehmiä. (Teksti: Eero Haapanen)

41. "Lukkosilta"

Itäkosken yli pääsee kierrätys sillaa pitkin. Silta on Tekniikan museon näyttelytavarana. Se on matkannut Koskenkylästä Pyhtäälle ja sieltä Vanhankaupunginkosken töyräille. Sillan kaiteet ovat täynnä "lemmenlukkoja" - lukkoja, joihin on kaiverrettu rakastavien nimet (tai nimikirjaimet) ja päivämäärä. Kosken vierestä löytyy ravintola Koskenranta.

Koskessa on toiminut ennen vesisaha, jonka haminalaiset porvarit Tesche ja Clayhills rakensivat isojen riitojen jälkeen vuonna 1735. Sen perustamisen edellytyksenä olivat uutta tekniikkaa käyttävät hienoteräiset sahat ja puutavaran lisääntynyt kysyntä. Toiminta loppui puutavaran saantivaikeuksien ja uusien höyrysahojen kilpailun takia kannattomana. Saha purettiin vuonna 1840, ja sen kohdalla toimi väritehdas vesipyörineen ja huhmareineen vuosina 1843-61.

Kosken itäreunaan vuonna 1986 valmistunut betoninen kalaporras purettiin vuosina 1998-99 ja talvella 1999 uoma uudistettiin luonnontilaa tavoitellen. Päämääränä oli kalojen nousuolosuhteiden parantaminen ja koskimelojien harrastusmahdollisuuksien edistäminen. Jyrkimpään osaan tehtiin nousua helpottava "serpentiini", ja kosken ylä- ja alapäästä muokattiin uudelleen. Tällä hetkellä varsinkin meritaimenen ja lohen nousu on helppoa ja sujuvaa. Myös kirjolohet ja eräät muutkin kalat liikkuvat vaivatta koskea ylös ja alas.

Ravintola Koskenranta tarjoaa arkisin lounasta (klo 11-14). Viikonloppuisin on oma menunsa. Ravintolassa järjestetään teemallisia lounaita kuten äitienpäivä-, vappu- ja isänpäivälounaita. Koskenrannan voi myös vuokrata erilaisia tilaisuuksia, esimerkiksi häitä, varten. Ravintolassa järjestetäänkin paljon yksityistilaisuuksia. Kesällä on aivan kosken äärellä suosittu terassi. Koskenranta on avoinna ma-pe klo 11-15, viikonloppuisin klo 11-18 ja muina aikoina tilauksesta. Kesäisin ravintola on auki pitempään.

A. Oy Helsingin Patruuna (Katariina Saksilaisen katu 6)

A. Oy Helsingin Patruuna (Katariina Saksilaisen katu 6)

Ravintola Koskenrannan takana näkyy uutta loft-rakentamista edustava, punatiilinen As. Oy Helsingin Patruuna. Loft-asunnoiksi muutettu rakennus on toiminut alunperin Imatran Voiman sähkötuotantoon tarkoitettuna muuntoasemana. Imatran Voima rakennutti muuntoaseman 1926-27, ja sitä on laajennettu kahdessa osassa myöhemmin 1940-luvulla. Asemakaavassa suojeltu rakennus sisältää tyyllisesti kerrostumia klassismista funktionalistiin ja 1950-lukua ennakoiviin aiheisiin. Rakennuksen vanhimmat tilat on saneerattu asunnoiksi, työhuoneiksi sekä monikäyttötiloiksi (sisältäen mm. verstaan, liikunta- ja juhlasalin).

Asunto Oy Helsingin Patruunan vanha ja tyylikäs punatiilijulkisivu on sanellut myös muiden alueelle rakennettujen talojen ulkoasun. Idea muuntamon muuttamisesta asutokäyttöön syntyi, kun koko alue kaavoitettiin asuinalueeksi. Koska rakennus on suojelukohde, piti sen ulkoasua koskevien muutos- ja korjaustoimenpiteiden tapahtua rakennuksen tyyliin sopivalla tavalla.

Asuintalo valmistui vuonna 2007 ja sen suunnittelusta on vastannut Arkkitehtitoimisto Brunow & Maunula. Arkkitehdit Anna Brunow ja Juhani Maunula palkittiin ansioistaan arkkitehtuurin ja hyvän arjen ympäristön kehittämisessä rakennustaiteen valtionpalkinnolla vuonna 2011. Lukuisten arkkitehtuurikilpailuvoittojen ohella heidän töitään on palkittu mm. Helsingin kaupungin myöntämällä Rakentamisen ruusu -palkinnolla sekä eurooppalaisella vuoden teräsrakennepalkinnolla.

Entinen Imatran Voiman alue (Vanhakaupunginkoski, Viikintie 3)

Imatran Voima toimi 1920-luvulta lähtien vuosituhaten vaihteeseen saakka Viikin puolella. Ensimmäisenä rakennettiin muuntoasema. Muuntoasemalle perustettiin vuonna 1939 mittaritarkastamo, josta kehittyi Imatran Voiman sähkölaboratorio. 1930-luvun alkupuolella muuntoaseman alakertaan perustettiin konepaja, jossa sotien jälkeisenä pula-aikana valmistettiin riviliittimiä ja erilaisia sähköteknillisiä laitteita. Imatran Voiman muuntoasemien yhteyteen rakennettiin aina sen käyttöhenkilöstön tarvitsemat asunnot. Myös sotien jälkeen vallinneen asutopulan vuoksi olivat asunnot yhtiölle tarpeen lisätyövoiman saannin turvaamiseksi. Vanhakaupungin asuinkerrostalot on rakennettu vuosina 1946 ja 1953 kosken eteläosan äärelle.

42. Kuninkaankartanonsaari

Kustaa Vaasa perusti Vantaanjoen koskien väliselle saarelle 1500-luvun alkupuoliskolla kuninkaankartanon jo ennen Helsingin perustamista. Kartano oli kruunun hallinto- ja talouskeskus, sotilaallinen huoltokeskus ja maatalouden mallitila, jonka toimintaa laajennettiin tilanahtauden takia Viikkiin ja 1572 Espooseen. Kuninkaankartanonsaareksi aluetta on ruvettu kutsumaan vasta 1969. Nykyään saarella toimii Tekniikan museo. Se on Suomen ainoa tekniikan alan yleismuseo. Laajaan ja mielenkiintoiseen museoon kannattaa tulla tutustumaan ihan eri ajalla. Kuninkaankartanonsaarelta näkee Vantaanjoen molemmat kosket. Saaren eteläranta on suosittu oleskelu- ja piknik-paikka, jossa pääsee arvioimaan myös kalamiesten kalaonnea. Etelässä näkyy komea Matinkaaren silta ja Vanhankaupunginlahti.

Kuninkaankartano

Kustaa Vaasan perustama kuninkaankartano oli kruunun hallinto- ja talouskeskus, sotilaallinen huoltokeskus ja maatalouden mallitila. Saareen rakennettiin 1550-luvulla päärakennuksen lisäksi viljavarastoja, keittotupa, kaksi saunaa, laivurin tupa sekä varastoja ja eläinsuojia. Saari kävi ahtaaksi ja talousrakennuksia siirrettiin mantereelle Itä-Viikkiin perustettuun Helsingin latokartanoon. 1572 kuninkaankartanon hallinto siirrettiin Espooseen. Vuonna 1631 alueella ei enää ollut rakennuksia tai ne olivat käyttökelvottomia.

Kaupungin ensimmäisinä elinvuosina itse kaupungilla oli varsin syrjäinen asema kuninkaankartanon rinnalla. Sen alaisuuteen oli erotettu Helsingin pitäjän, Västervikin, Östervikin ja Koskelan kylien maita, ja talonpojille vanhastaan kuulunut Helsingin kosken kalastusoikeus siirrettiin kartanolle. Muutamassa vuodessa Helsingin kuninkaankartanosta tuli tärkeä taloudellinen ja hallinnollinen keskuspaikka. Kun itäinen sodanuhka kävi yhä ilmeisemmäksi, siirrettiin kartanolle myös tärkeitä sotilaallisia tehtäviä. Itään marssitettavien joukkojen vakinaisena levähdyspaikkana Helsingin kuninkaankartano muodostui varsin vilkkaaksi etapiksi.

Helsingin kuninkaankartano poikkesi muista Suomen kuninkaankartanoista: taloudenpito, hallinto ja rakennuksia suojanneet maavalli ja puupalisadit olivat linnojen kaltaisia. Kartanoon sijoitetut 12 tykkiä ja 10 hakapyssyä korostivat sen puolustuskykyä hyökkääjiä vastaan. Kuninkaankartanon tykistö vastasi Tukholman väylää vartioineen linnoituksen aseistusta ja sen tulivoima oli suurempi kuin Gripsholman kuninkaanlinnan. (Eino E. Suolahti: *Helsingin neljä vuosisataa*; Seppo Aalto: *Sotakaupunki*.)

Tekniikan museo

Tekniikan museo on valtakunnallinen erikoismuseo ja ainoa tekniikan alan yleismuseo Suomessa. Se on ikkuna suomalaisen tekniikan ja teollistumisen historiaan. Kokoelmiin on tallennettu tarina Suomen tiestä agraariyhteiskunnasta huipputeknologian maaksi.

Tekniikan museo on aloittanut toimintansa vanhoissa Helsingin kaupungin vesilaitoksen tiloissa vuonna 1969. Suuri muutos vedensuodatushalleista näyttelyiksi tapahtui vähitellen 1970-80 -lukujen aikana, mutta museo ei tule

koskaan valmiiksi. Näyttelypinta-alaa on yli 5000 m². Perusnäyttelyt kertovat tekniikan ja teollistumisen vaikutuksesta suomalaisten elinoloihin ja ihmisten arkeen. Perusnäyttelyt sijaitsevat pyöreässä näyttelyhallissa. Niiden lisäksi museossa on punatilihallissa esillä erikoisnäyttelyitä. Voimalaitosmuseo sijaitsee kosken länsihaaran puolella putouksen länsirannalla, jonne pääsee kapeaa kävelysiltaa pitkin.

43. Vanhankaupunginkoski

Vanhankaupunginkosken länsirannalla on kolme 1800-luvulta peräisin olevaa Voimalamuseon rakennusta (pohjoisesta etelään): höyryturbiinilaitos (1890), turbiinipumppulaitos (1876) ja mylly (1884). Vanhankaupunginkosken pystysuora putous on 6 m korkea. Kosken keväistä näytöstä kannattaa tulla katsomaan kauempaakin. Koskea voi ihaila sekä rannoilta että sen eteläpuolella olevalta kapealta sillalta, joka on talvisin suljettu. Kun olet sillalla, sulje silmäsi. Mitä kuulet, mitä haistat?

Vantaanjoki jakautuu suullaan kahteen haaraan, joista kummassakin on voimakas koski. Suuhaarojen väliin jää Kuninkaankartanonsaari, jossa sijaitsee **Tekniikan museo**. Kosken läntisemmän haaran koskessa on pystysuora putous, jolla on korkeutta 6 metriä. Koski kuohuu komeimmin keväisin jäiden lähdön jälkeen ja muinakin vuodenaikoina runsaiden sateiden jälkeen. Tulvakausina joessa virtaa vettä keskimäärin 144 m³/s. Kuivimpina kausina virtaama on vain sadasosa tästä. Keväällä korkean veden aikaan Vanhankaupunginkoskella on jo vuosia järjestetty suosittu *Icebreak*-koskimelontatapahtuma. Hurjimmat laskevat kaksimetrisillä kajakeilla myös länsihaaran pystysuorasta putouksesta.

Vanhankaupunginkosken putouksen kohdalla kosken länsirannalla toimii kesäaikaan **Voimalamuseo**. Aiemmin Voimalamuseon toiminnasta vastannut Helsingin kaupunginmuseo luopui sen ylläpidosta elokuun 2010 lopussa. Voimalamuseon toiminnoista vastaa Tekniikan museo.

Voimalamuseon alueella on kolme vanhaa 1800-luvulta peräisin olevaa rakennusta, mylly, höyryvoimalaitos ja vesivoimalaitos. Höyryvoimalaitoksen edustalla on näytteillä vanha turbiini. Korkealle kivisokkelille rakennettu 1884 rakennettu mylly on rakennuksista eteläisin. Sillä korvattiin paikalla sijainnut 1830-luvun puinen mylly ja sen pohjoispuolella sijainnut vuonna 1759 rakennettu kivinen mylly, joka oli purettu 1870-luvun alussa vesilaitoksen turbiinipumppulaitoksen tieltä. Myllyn rakentamisen yhteydessä pengerretty ranta rakennettiin uudelleen vuonna 1991.

Keskimmäinen tiilirakennus korkealla luonnonkivisokkelilla on turbiinipumppulaitos vuodelta 1876. Rakennukseen asennettiin uudet turbiinit vuonna 1902. Sitä laajennettiin vuonna 1910 entisen itäpuolelle sijoitetulla uudella vesikourulla ja sähkölaitoksella, johon sijoitettiin kolmas sähköturbiini ja generaattori. Rakennuksessa on kellarikerros ja sen yläpuolella konesali sekä koko rakennuksen korkuinen turbiinisali. Turbiinihuoneen lattiatason alapuolella on vesitunnelit ja turbiinien hoitotaso.

Turbiinipumppulaitoksen luoteispuolelle valmistui vuosina 1889-90 kolmikattilallinen höyryturbiinilaitos. Tiilirakennusta laajennettiin ja korotettiin vuosina 1930-31, jolloin myös sen koneisto uudistettiin kokonaan. Ainoastaan piippu jäi ennalleen vanhasta rakennuksesta. Uudessa rakennuksessa oli höyryturbiinigeneraattori ja kaksi höyrykattilaa. Muutostöiden jälkeen se tuotti sähköä vedenottamolle. Se oli käyttökunnossa 1970-luvun alkuun saakka.

Vuonna 1876 käyttöön otetun vesivoimalan ja vuonna 1931 rakennetun höyryvoimalan toiminta päättyi vuonna 1970 ja rakennukset museoitettiin. Voimalamuseon toiminta alkoi toukokuussa 2000 ja myös vesivoimalan turbiini ja generaattori valjastettiin uudelleen käyttöön. Vesivoimalaitos on nykyään Suomen vanhimmalla koneistolla toimivan vesivoimala. Se tuottaa korkean veden aikana ekosähköä n. 500 **Helsingin Energian** asiakkaalle. Vähäisen virtaaman aikana vesivoimantuotantoa ei ole, sillä vaelluskaloille halutaan turvata riittävä vesimäärä viereisessä Vantaanjoen itähaarassa. Kun vettä Vantaanjoessa virtaa sopivasti, museokävijät pääsevät näkemään omin silmin, miten sähköä tehdään!

"Ja se putous, oletteko käyneet jo kuuntelemassa sen sinfonioita, jokaiselle päivälle oma kohinansa, joskus pateettinen, joskus se on vähän lainannut Shostakovitshia, loputon kudos äänihiukkasia, sävelet, akordit, tahdit, jokainen juuri ja juuri erottuva, selittyvä, arvoituksellinen ja merkityksellinen yhdessä ja erikseen, mikä satumainen urakka yhdeltä Vantaalta." (Anja Kauranen: *Arabian Lauri*, 1997)

44. Kalastaminen

Vanhankaupunginkosken kalasto muodostuu nousukaloista (meritaimen, lohi ja vaellussiika), paikallisista kaloista (mm. ahven, hauki ja kuha) ja ongintakokoisina istutettavista kirjolohista. Satunnaisina kaloina siimanpään saattaa osua mm. ylemmäs jokeen istutettuja harjuksia ja taimenia ja Vanhankaupunginlahdelle istutettuja toutaimia ja karppeja ja joitakin särkikaloja. Jokisuuhun nousee myös nahkiaisia. Vantaanjoen vesistöissä elää 34 kalalajia, ja monia niistä tavataan jokisuullakin.

Ensimmäinen löydetty asiakirjamaininta Vantaanjoesta on vuodelta 1351. Tällöin lahjoitti kuningas Maunu Eerikinpoika Tallinnan lähellä sijainneelle Padisen sistersiläisluostarille oikeudet kruunun kalavesiin Helsingjoessa. Useat asiakirjat osoittavat, että alajuoksun koskissa sijainneet kalavedet oli jo varhain jaettu kruunun, kirkon sekä paikallisten asukkaiden kesken. Saaliit olivat ilmeisen merkittäviä.

45. Taukopaikka

Istuskelupaikalta aukeaa näkymä merelle ja etelään Arabian rantapuistoon. Puistoalueella kulkee rantaviivaa myötäillen kolme

käytävää, kaksi kävelijöille ja yksi pyöräilijöille. Talvisin rannassa kulkee konelatu. Istuskelupaikalle näkyy edempänä rannassa tyrnipensaiden ryhmä. Ne ovat jääne Helsingin yliopiston tyrnien kasvinjalostusaineistosta. Tyrnit tekevät oransseja C-vitamiinipitoisia marjoja, jotka ovat vapaasti poimittavissa. Istuskelupaikan ja asutuksen välissä on suojeltu, kostea tervaleppäkorpi, jossa pääsee kuulemaan mm. satakielen lumoavaa laulua toukokuun lopulta juhannuksen tienoille.

Arabianrannan pohjoisosan viimeiset asuinrakennukset ovat juuri valmistuneita tai rakenteilla. Aivan rannan tuntumassa on rakenteilla kolmen pienkerrostalon rakennusprojekti, jossa pääurakoitsijana on ensimmäistä kertaa virolainen rakennusliike. Rand & Tuulberg voitti kaupungin järjestämän tarjouskilpailun Arabianrannan arvotontista. Kohteesta odotetaan yhtä laadukkaimmista Arabianrannan alueen kiinteistöistä.

Kun puissa ei ole lehtiä, voi tähän nähdä myös Päiväkoti Aallon. Se on valmistunut vuonna 2009. Päiväkodissa on tilaa noin sadalle alle kouluikäiselle lapselle. Toimintaperiaatteena on "kylä kasvattaa" -ajatus. Se on ns. "sisarusryhmä" -periaate. Lähtökohtana on, että eri-ikäiset lapset toimivat mahdollisimman paljon yhdessä.

Helsingin asumisoikeus Oy/Kaanaankatu 6 ja Kumpulan Kiinteistöt Oy/Kaanaanpiha

Rannan tuntumassa, päiväkoti Aallon takana kohoaa Kaanaankadun massiivinen rakennuskompleksi. Kaanaankatu 6 muodostaa Arabianrannan pohjoisen päätteen ja liittyy kaupunkikuvallisesti sekä teollisuusrakennusten että alueen asuinrakennusten mittakaavaan. Talon kadunpuoleiset julkisivut ovat kaavoituksen mukaisesti paikalla muurattua punatiiltä. Sisäpihan julkisivut perustuvat puolestaan valkobetonielementtien toistoon ja peilaukseen, joiden sommittelussa on muistumia arabialaisesta ornamenttiikasta.

Arkkitehtitoimisto Huttunen-Lipasti-Pakkanen Oy:n suunnittelemat Kaanaankatu 6 ja Kaanaanpiha 4 voittivat vuoden 2011 Betonijulkisivu-arkkitehtuuripalkinnon. Tuomariston mukaan niiden julkisivut olivat mielenkiintoiset, samanaikaisesti rikkaat ja harmoniset. Hallitulla sommittelulla suuresta julkisivusta on onnistuttu luomaan ehjä kokonaisuus olematta kuitenkaan tylsä. Yksityiskohtana mainittakoon myös kuvanveistäjä **Pekka Kauhasen** suunnittelemat valkobetonisat taidepilarit, jotka ovat osa julkisivun rakennetta. Talon edessä seisoo Pekka Kauhasen merelle katseleva *Aurinkopoika*, joka "odottaa aamun valkenemistä johdattaen asukkaat uuteen päivään". Pihasuunnitelman on tehnyt maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä.

46. Sirocco

Yhteispiha 6 on alueen suurin piha, jonka läpi kulkeva polku yhdistää Hämeentien varren asuintalot rantapuistoon. Pihan on suunnitellut Outi Tahvonen Puutarhasuunnittelu Arrakoski & Tahvosesta. Pihan maamerkki on punaisen eri sävyissä hehkuva labyrinttimainen ympäristötaideteos

Sirocco (2010). Teoksen nimi tarkoittaa lämmintä Saharan tuulta. Teoksen ovat suunnitelleet Tuuli ja Kivi Sotamaa. Teos näkyy porttikäytävän kautta Arabiankadulle saakka. **Helsingin Tila** on Arabianrannan tunnetuimpia rakennuksia. Se on uudenlainen kerrostaloyhtiö, jossa on 39 loft-asuntoa ja seitsemän asuntoihin liittyvää työtilaa. Talon on suunnitellut arkkitehti Pia Ilonen.

Arabianrannassa taloyhtiöiden pihat ovat ns. yhteispihoja, eli kaikkien asukkaiden yhteisessä käytössä olevia pihoja. Arabianrannan erikoisuus on myös taiteen huomioiminen jo suunnitteluvaiheessa: kaupunki velvoittaa rakennuttajat käyttämään taiteeseen 1 - 2 % jokaisen tontin rakennuskustannuksista. Arabianrannan taideprojektia koordinoi Tuula Isohanni Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulusta (ent. Taideteollinen korkeakoulu).

Yhteispiha 6:lla on kaksi leikkialuetta ja köynnösten verhoama pergola, jossa kasvaa mm. kelasköynnöksiä (*Celastrus orbiculatus*) ja valkokukkaisia kärhöjä (*Clematis*). Keskialueella on pystykasvuisten pylväshaapojen (*Populus tremula 'Erecta'*) rivistö.

Helsingin Tila

Loft-asunnot valmistuivat ns. raakatiloina ja asukkaat ovat suunnitelleet itse Loft-asuntojen sisukset. Loft-asunnoille on ominaista väljyys: asuntojen huonekorkeus on noin viisi metriä. Tämä mahdollistaa asuinpinta-alan laajentamisen, huonetilojen rakentamisen parvityyppisinä sekä erilaiset persoonalliset tilaratkaisut. Lähes kaikkiin asuntoihin liittyy huoneiston levyinen korkea parveke. Lisäksi ylimmän kerroksen lofteissa ja talon saunaosastolla on kattoterassit.

Rakennuksen pohjoispuolen luhtijulkisivussa on valotaideteos, jossa kaiteiden valot valaisevat kulkureitin ihmisen liikkeessä käytävällä. Kaiteiden led-valoihin on ohjelmoitu myös muuttuvia, aaltomaisia valokuvioita. *Valopeli*-taideteoksesta ovat vastanneet Helena Hietanen ja Jaakko Niemelä. Valotaideteos toimii vain pimeässä.

"Tilan" vieressä on alueen viimeinen vielä rakentamaton tontti, johon valmistuu loft-kerrostalo keväällä 2014.

47. Muotoilijanpiha

Yksi Arabianrannan innovaatio ovat yhteiset saunatilat talojen ylimmässä kerroksessa. Muotoilijankadulla korkealla räystäään alapuolella näkyvä metallinen *Tuulenpesä* (Markku Hakuri 2007) on alumiiniputkilla verhottu parveke, joka toimii kattokerroksen yhteistilojen saunan terassin vilvoittelutilana. Se on myös viittaus Vanhankaupunginselän muuttolintujen pesimisalueeseen.

Arabianrannan alueelle on myös tyypillistä se, että asioita tehdään yhdessä. Tätä ilmentävät esimerkiksi *Syötävä Arabianranta* -projektiin

kuuluvat istutuslaatikot rakentamattomalla tontilla. Asukkaat voivat viljellä istutuslaatikoissa hyöty- ja koristekasveja. Tontin takana on Aalto yliopiston Taideteollinen korkeakoulu elokuvastudioineen ja Heltechin audiovisuaalisen alan oppilaitos.

Muotoilijanpihan katupuut ovat toukokuussa kukkivia valkokukkaisia pilvikirsikoita (*Prunus pensylvanica*) ja kapeakasvuisia pylvästervaleppiä (*Alnus glutinosa* 'Sakari'). Arabiankadun katupuut ovat puistolehmuksia (*Tilia x vulgaris*), joka on Helsingin yleisin katupuu.

Tyhjällä tontilla on *Syötävä Arabianranta* -projektiin kuuluva korttelipuutarha, joka valmistui 2011. Asukkaat voivat viljellä istutuslaatikoissa hyöty- ja koristekasveja. Korttelipuutarha rakennettiin asukkaiden ja Aalto-yliopiston Taideteollisen korkeakoulun ympäristötaiteen opiskelijoiden yhteistyönä. Tontti on vuokrattu nimellisellä vuokralla Helsingin kaupungilta. Multaa ja tarvikkeita on saatu lahjoituksina. Kastelua varten saatiin kaupungilta vesitankki ja täyttöpalvelu. *Syötävä Arabianranta* on osa *WDC Helsinki 2012* -hanketta. Sen puuhaihmiset toivovat voitavansa tuoda hyötykasveja myös alueen yhteispihoille.

Muotoilijankatu 18:aa (**Käpytikka**) koristaa koko Arabiankadun leveydeltä värikäs, emaloitu teos. Se on Annika Bergvik-Forsanderin *Gländtan* vuodelta 2009.